

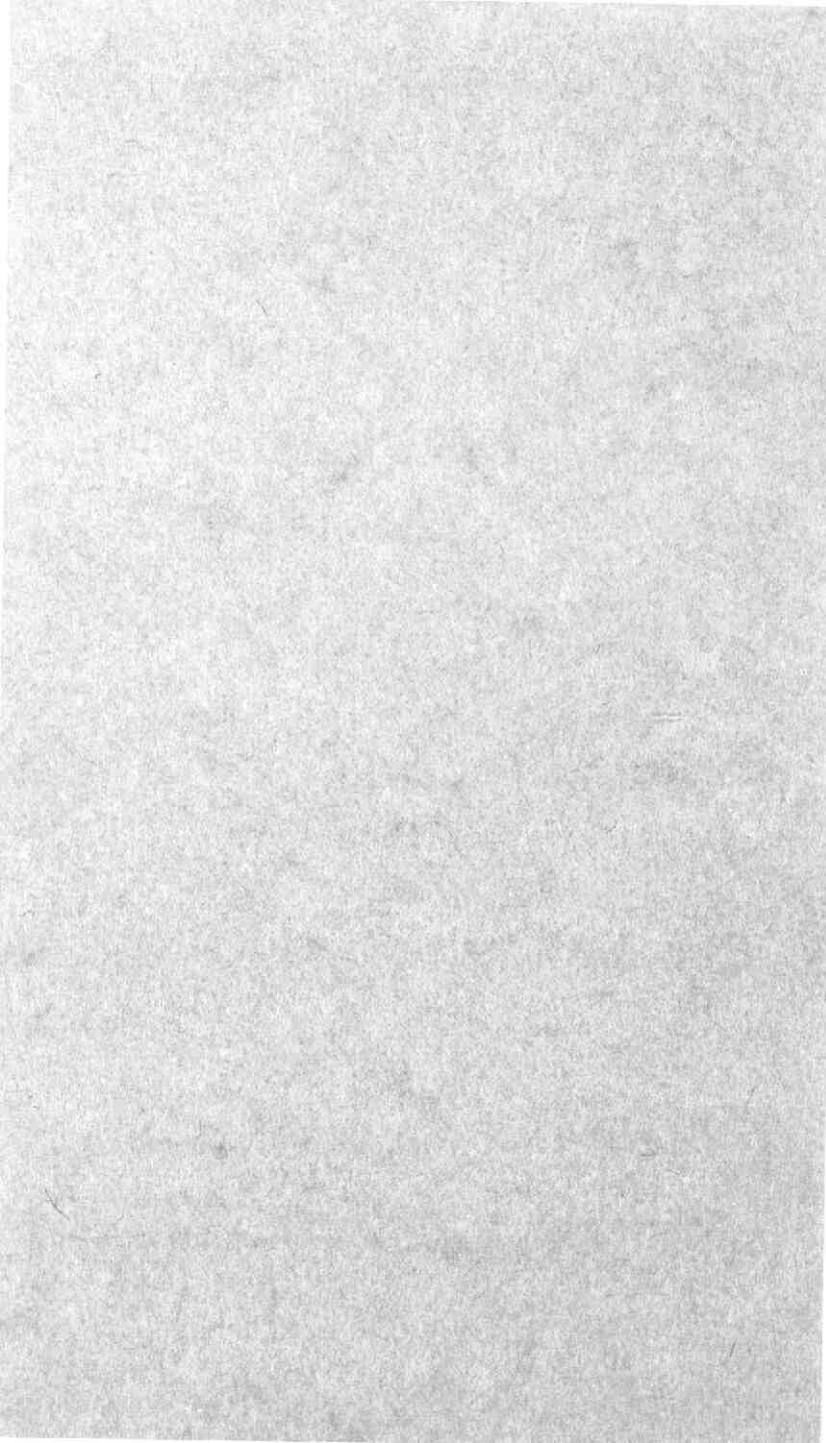


# **Officiële wegwijzer Internationale Koloniale en Uitvoerhandel tentoonstelling, te Amsterdam in 1883**

<https://hdl.handle.net/1874/234762>

mm 1144

Br. 1883 I, 28



Br. 1883, I, 20.

ONDER HET HOOGHE BESCHERMERSCHAP VAN ZIJNE  
MAJESTEIT KONING WILLEM III.

Internationale Koloniale en Uitvoerhandel  
TENTOONSTELLING  
te AMSTERDAM in 1883.

**O**RIJNDELE \*\*\*\*\*

\*\*\*\*\* **WEGWIJZER.**

==== Prijs 60 Cents. ====



1883.

**DE BRAKKE GROND, AMSTERDAM**

*Gedrukt met inkt van CH. LORILLEUX & Cie., Parijs.*

**HOTEL CONTINENTAL, PARIS.**

**3 Rue Castiglione**

en façade sur le Jardin des Tuileries.

**== 600 Chambres et Salons, ==**

depuis 5 francs par jour.



# De Officiëele Courant

DER

## TENTOONSTELLING

in twee talen (Hollandsch en Fransch) wordt uitgegeven ter Stoomdrukkerij **de Brakke Grond** te Amsterdam. Van Juni 1882 tot de sluiting der Tentoonstelling kost de geheele serie, compleet:

Voor het Binnenland . . . . .	f 15.—
Voor het Buitenland . . . . .	» 16.50

bij vooruitbetaling te voldoen.

**GEZONDHEIDS-BEHOEDMIDDELEN**  
van Doctor

**JOHN EVANS**

*Paris, 41, Avenue de l'Opéra, 41*

**POEDER JOHN EVANS**

*Heilzaam en het gebeente sterkend.*

**ELIXIR JOHN EVANS**

*tegen Scheurbuik en Rotting.*

**AMSTERDAM : GROOTE & ZOON, Kalverstraat, 43**

TENTOONSTELLING.

---

Officiëele Wegwijzer.

---

AMSTERDAM,

1883.



**GEDEPONEERD.**

(Wet van 28 Juni 1881, Santsblad no. 124).

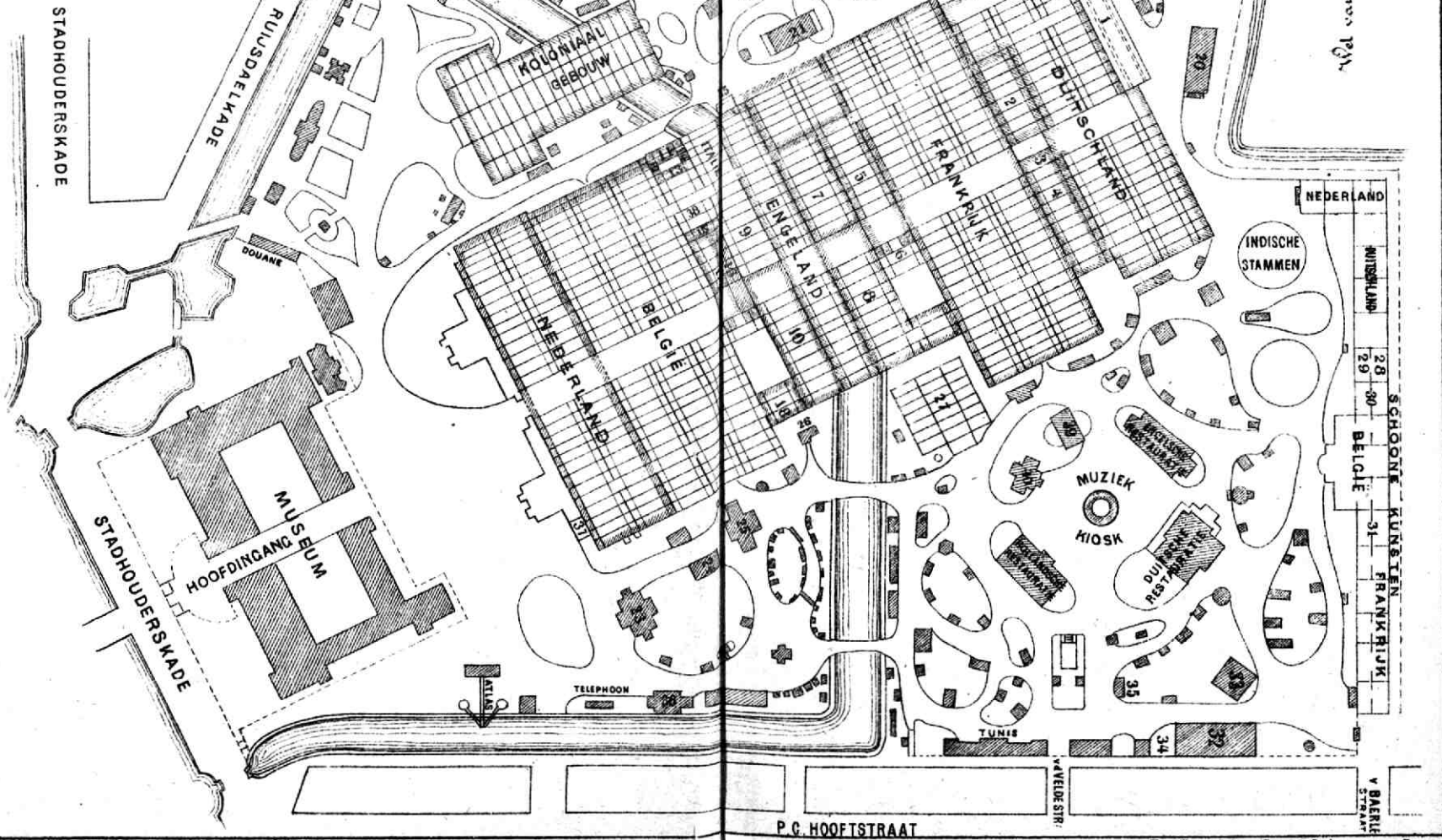
BIBLIOTHEEK UNIVERSITEIT UTRECHT



3143 752 2

# OFFICIEEL PLAN DER TENTOONSTELLING

1883  
AMSTERDAM



CEDEPONEERD

Act van 28 Juni 1881 (Staatsblad 92124)

Internationale, Koloniale en Algemeene Uitvoerhandel

# TENTOONSTELLING

te AMSTERDAM 1883,

onder Beschermheerschap van

## Z. M. WILLEM III,

koning der Nederlanden, groot-hertog van Luxemburg, enz. enz. enz.

### EERE-VOORZITTERS :

- Z. Exc. de minister van koloniën.  
Z. Exc. de gouverneur-generaal van Nederlandsch-Indië.  
Z. Exc. de commissaris des konings in de provincie Noord-Holland.  
De Ed.Achtbare Heer burgemeester der stad Amsterdam.

### UITVOEREND COMITÉ :

- D. CORDES, president der Kamer van Koophandel, **President.** *Amsterdam.*  
A. C. WERTHEIM, Lid der Provinciale Staten, **Vice-President** *"*

#### Leden

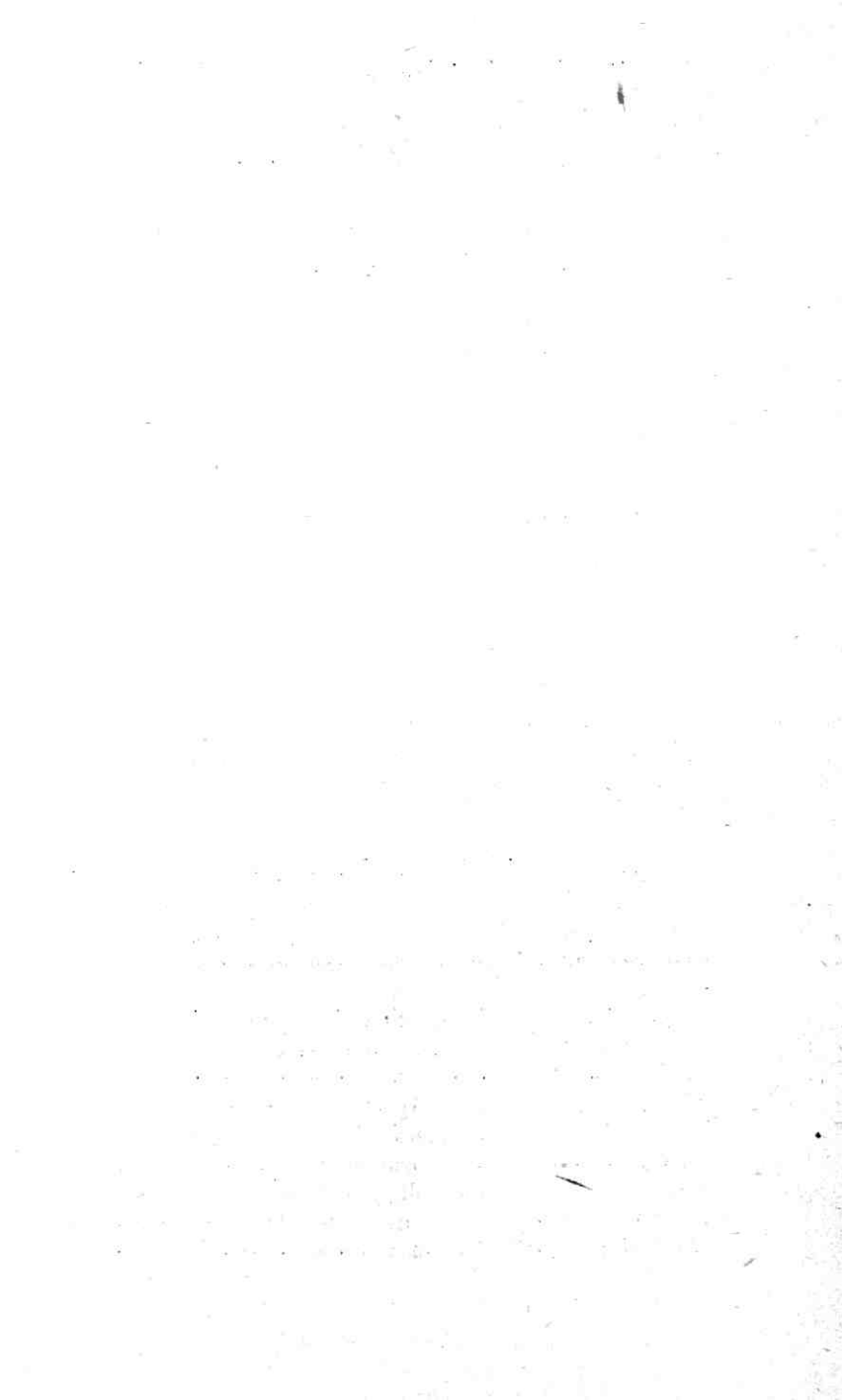
- E. AGOSTINI, **Commissaris-Generaal** . . . . . *"*  
C. BOSSCHER, Oud-Directeur van het departement van binnenlandsch bestuur in Nederlandsch-Indië . . . . . *'s Hage.*  
M. P. PELS, Lid der Provinciale Staten en van den Gemeenteraad . . . . . *Amsterdam.*  
F. J. W. H. SCHMITZ, Lid van den Gemeenteraad . . . . . *"*  
F. TASSON, Industrieel . . . . . *"*  
S. DE CLERCQ Wzn., Dijkgraaf van Rijnland, **Gedelegeerde** *Leiden.*  
Mr. J. KAPPEYNE VAN DE COPPELLO, Advocaat, **Secretaris** . . . . . *Amsterdam.*  
Mr. D. JOSEPHUS JITTA, Advocaat, **Tweede Secretaris** *"*

#### Architect

- Ch. FOUQUIAU. . . . . *Parijs.*

#### Uitvoerders der werken

- F. TASSON en C. WASHER . . . . . *Brussel.*





## EEN BLADZIJ UIT DE GESCHIEDENIS.

---

Een roemrijke bladzijde inderdaad in de geschiedenis van ons vaderland, de uitvoering van dit grootsche werk, dat nauw ontworpen, met haast ongeëvenaarde doorzettingskracht voorbereid en uitgevoerd, ontstond in de meest vreemdsoortige omstandigheden, en dat nu onder de onmiskenbare voortekenen van succes, waartoe alle elementen aanwezig zijn, de sympathie genietende van geheel de beschaafde wereld, duizenden en tienduizenden naar Neêrlands hoofdstad zal doen stroomen.

Op 17 Augustus 1880 kwamen te Amsterdam in eene vergadering een aantal notabelen der hoofdstad bijeen onder voorzitterschap van thans wijlen den burgemeester jhr. mr. C. J. A. Den Tex. Hij stelde der vergadering voor den heer Edouard Agostini, een Franschman, die in een vlugschrift de wenschelijkheid had uiteengezet dat Nederland, door eene voornamelijk aan de koloniale belangen gewijde tentoonstelling te Amsterdam, zou trachten zijne handelsbetrekkingen uit te breiden. Dit vlugschrift, opgedragen aan Z. M. onzen geëerbiedigden Koning, be-

toogde tevens in het algemeen de nuttigheid en wenschelijkheid eener wereldtentoonstelling in ons vaderland en de heer Agostini was in deze vergadering geroepen zijne denkbeelden mondeling uit te werken en toe te lichten.

In een warme en overtuigende rede zette hij zijne plannen, zijne goed doordachte denkbeelden uiteen, en schetste hij de door hem ontworpen uitvoering, in het onmiskenbare belang van handel en nijverheid, wetenschap en schoone kunsten, beschaving en vooruitgang. In een zeer opmerkelijke, en voor de totstandkoming van hetgeen als wenschelijk werd voorgesteld, inderdaad merkwaardige toelichting, deed de heer Agostini uitkomen wat Amsterdam, wat Nederland, konden verwachten van eene wereldtentoonstelling aan de oevers van den Amstel.

Eene commissie tot voorbereiding en onderzoek der grooten indruk makende denkbeelden werd benoemd en de pers haastte zich van het verhandelde ter vergadering verslag te geven, edoch zonder eenige commentaren. Er werd geconstateerd, meer niet.

De Commissie, bestaande uit de heeren D. Cordes, voorzitter van de Kamer van Koophandel en Fabrieken, A. C. Wertheim, lid van de Provinciale Staten van Noord-Holland, F. J. W. H. Schmitz, lid van den Gemeenteraad, A. Daniels, groot industriëel, was onder het presidium van jhr. mr. C. J. A. Den Tex. Het uitbrengen van een uitvoerig en beredeneerd rapport werd haar opgedragen.

Veertien dagen later was die werkzaamheid ten einde gebracht. Alles was gewikt en gewogen, behandeld en besproken. In de bijeenkomsten, door de Commissie met den heer Agostini gehouden, waren alle tegenwerpingen, van welken aard ook, weggeruimd. Vrees en aarzeling dat ons kleine landje wellicht wat te hoog zich verhief door met een wereldtentoonstelling te dingen naar de onderscheiding, dat Europa ter bedevaart zou komen naar Neêrlands hoofdstad, waren beantwoord met onwrikbaar vertrouwen. De moeielijkheden, die overwonnen moesten worden, de hinderpalen, waarop alles door de eigenaardige karaktertrekken der Nederlanders wellicht waar 't snel



handelen en uitvoering van groote werken betreft, zou stuiten; de tegenwerking die men zou kunnen ontmoeten; de eindelijke verwezenlijking; het terrein voor het werk des vredes, alles werd bediscussieerd, van alle kanten onderzocht en gezeit en bekeken, en de wakkere Franschman Edouard Agostini, wiens naam aan de tentoonstelling onafscheidelijk blijft verbonden, slaagde er in de Commissie te overtuigen, te winnen voor zijne denkbeelden. Hij voorspelde. Men geloofde hem. Zijne voorspelling is bewaarheid.

Het rapport der Commissie gaf aan de overtuiging omtrent de mogelijkheid der uitvoering, omtrent de groote waarschijnlijkheid der kansen van slagen, openbaarheid. De notabelen werden bijeengeroepen, het rapport werd goedgekeurd met algemeene stemmen, een voorloopige Commissie werd benoemd.

De moeielijkheden lieten zich niet wachten. De samenstelling der Commissie van Organisatie wekte van den beginne niet alleen nieuwsgierigheid, maar kwaadwilligheid, vooral voortspruitende uit ongeloof in de bedoelingen van hem, die de zaak op het getouw had gezet, ook uit gemis aan vertrouwen in de mogelijkheid dat te Amsterdam iets dergelijks zou kunnen worden tot stand gebracht. De bevolking der hoofdstad en van Nederland, laat ons de waarheid zeggen, bleef koud en onverschillig. Ja, aan den spotlust werd botgevierd.

De heer Agostini liet spotten. Hij streefde verder. Toen het ontwerp voor de tentoonstelling geheel was vastgesteld, verdeelden de vijftig leden der Commissie van Organisatie zich in sub-commissiën, met een Hoofdcomité van Uitvoering, en den heer Agostini als commissaris-generaal.

In de vele vergaderingen door de Commissiën gehouden, waren slechts enkelen blijkbaar doordrongen van de totstandkoming, van het welslagen der zich steeds meer en meer ontwikkelende denkbeelden omtrent de uitvoering; maar spoedig werd de toestand critiek! Het buitenland had van de zaak vernomen, en daar was niet meê te spotten.

De Regeering des lands meende in den toestand der geldmiddelen van den Staat een reden te moeten zien

tot weigering van de sommen als subsidie gevraagd, en 't scheen langzamerhand of de lachers in 't gelijk zouden worden gesteld. Tot zelfs het Uitvoerend Comité begon te wankelen. Geen medewerking van het Rijk, dus geen tentoonstelling!

Neen. Nog niet gewanhoopt. Wellicht kon uitsluitend door particulieren geschieden, wat men wenschte te bereiken. Nog vier dagen waren ter beschikking. Dan zou de algemeene vergadering worden gehouden, om verslag te doen van de mislukking der pogingen bij 's Lands Regeering aangewend. In die vier dagen was de commissaris-generaal, vereerd met het volle vertrouwen van het Uitvoerend Comité, onvermoeid aan den arbeid, en op den dag der vergadering kwam hij uit het buitenland terug met de bewijzen in handen dat het kapitaal voor de tentoonstelling was gevonden.

Dat was een donderslag voor de ongeloofigen, maar aan de tentoonstelling viel niet meer te twijfelen.

Met algemeene stemmen werd besloten in zee te gaan, met algemeene stemmen besloot de Gemeenteraad (hoe-wel blijkbaar nog twijfelend) een terrein van dertig hektaren af te staan, en de Regeering des Lands, eindelijk overtuigd van den ernst der onderneming, van de waarborgen voor de uitvoering, zwichtende voor de vastberadenheid der mannen die met den Commissaris-Generaal samenwerkten, noodigde in Augustus 1881 de mogendheden officiëel tot deelneming.

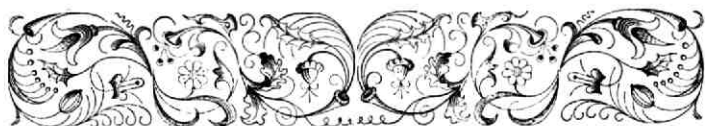
Ziedaar de geschiedenis.

We zullen de veelomvattende periode van uitvoering niet in herinnering brengen.

Het werk is gedaan. Aan ons te beschrijven wat door de samenwerking der natiën in Neêrlands hoofdstad der wereld wordt geboden.

Het jaar 1883 zal, zooals de kalender die bij den aanvang van dit jaar door de uitgevers van dit boekje werd gedrukt en uitgegeven is getiteld, in de geschiedenis van Nederland bekend en vermaard blijven als:

HET JAAR DER TENTOONSTELLING.



## EEN OVERZICHT OVER HET GEHEEL.

---

In het Zuid-Oosten van de oude stad, in het middenpunt der nieuwste wijken is een open ruimte, zich uitstreckende achter het monumentale gebouw, een eerezuil voor den bouwmeester P. J. H. Cuijpers, waarin spoedig Neêrlands beroemde kunstschaten zullen worden bewaard. Daar zullen de merkwaardige voortbrengselen van Hollands gouden eeuw der kunst, de Rembrandt's, Hobbema's, Dou's, Van der Helsten enz. enz. eindelijk vinden de plaats die hun van rechtswege toekomt. Jammer dat de verhuizing der schilderijen nog niet heeft kunnen geschieden, zoodat de vreemdelingen tijdens de tentoonstelling den tol hunner bewondering in dit paleis der kunsten nog niet kunnen betalen. Toch zullen zij in het gebouw zeer veel te zien krijgen, want in de gereed zijnde lokalen wordt een tentoonstelling van retrospectieve kunst gehouden, en is de beroemde verzameling van den prins van Wales, door den koninklijken Prins welwillend afgestaan, uitgesteld.

Voordat men den doorgang betreedt, die als openbare

weg onder de eerezaal van het Museum is aangelegd, zij de aandacht gevestigd op de reusachtige fries onder den ingang, de grootste, welke in Nederland, België of Duitschland bekend is, want hij is twintig Nederlandsche ellen lang.

Al de figuren zijn gebeeldhouwd uit steen.

Het middenpunt is eene vrouw op een troon gezeten, «Nederland» voorstellende, rijk gedrapeerd, op het hoofd de kroon, den Nederlandschen tuin, zooals die in 't begin der Renaissance werd voorgesteld; in de uitgestrekte armen de kransen die zij gereed is uit te deelen aan de kunstenaars, die haar omgeven.

Aan den voet voor den troon twee vrouwefiguren.

Rechts: de *Waarheid*, eene schoone naakte vrouwefiguur, in de rechterhand den open Bijbel.

Links: de *Schoonheid*, het onderlijf gedrapeerd; de blikken opgeslagen tot de Nederlandsche Maagd, in de linkerhand den passer, de rechter leunend op een ronden bol, het zinnebeeld der *Volmaaktheid*.

Naast den troon staan twee allegorische beelden: de *Wijsheid* en de *Rechtvaardigheid*.

De eerste, ter rechterzijde, in de gedaante van Minerva, met helm, lans en schild. Zij staat in profiel, zoodat haar gelaat zich sterk afteekent op den grond, die thans goudgeel geschilderd, en later verguld zal worden; ook de fonds achter de medaljons in de trommels (tympans) boven de vensters, zullen later verguld worden.

Ter linkerzijde de *Waarheid*, met het aangezicht geheel *en face*, rijk gedrapeerd; in de rechterhand het zwaard, in de linker de weegschaal.

Verder aan beide zijden Nederlandsche kunstenaars, die de kroon komen ontvangen.

Rechts drie bouwmeesters die het Karolingische (Nijmegen), Romaansche (Maastricht) en middeneeuwsche tijdvak (Utrecht), karakterium, als Eigenhard of Einhard de architect van Karel den Groote links: Klaas Slater, ook wel Claux geschreven, die in Nederland als beeldhouwer werkte, van wien Michel Colomb in 1511 zeide: *c'est le souverain tailleur d'ymages*, later vestigde hij zich in Dijon, waar nog prachtige beelden van hem bestaan en

de beroemde put *Puits de Moïse*. Hij werkte met Klaas van de Verbe, Hein Prindale, Jan Hulst en anderen.

Naast *Klaas Slater* komt *Dirk Sturbout* en *Lucas van Leijden*. In de 2e afdeeling, ter rechter zijde van bovengenoemde middengroep, *Rembrandt*, de koning van het licht; daar om hem gegroepeerd: *Ostade*, *Gerard Dou*, *Jan Steen*, *Paulus Potter*.

Ter linkerzijde: Ridder *Adriaan van der Werff*, *Jan van Huysum*, *Jakob de Wit*, *Rachel Ruysch* de bloemenschilderesse en de beroemde graveur *Jacobus Houbraken*.

Deze voorstellingen worden nog rechts en links geflankeerd door twee tafereelen met allegorische figuren, in uitoefening der beeldende kunsten. Rechts, de teeken- en schilderkunst in den fond, in 't midden het model eener schoone vrouw en kind; op den voorgrond een schilder een man in de kracht en den ernst van zijn leven; tegenover hem een vrouw; deze beiden bestudeeren het model. Rechts twee staande figuren waarvan de een nog jeugdig de teenkenstift hanteert, terwijl een meer bejaarde, met de hand op zijn schouder, zijn raadsman schijnt te zijn. Links op een 2e plan twee jongere teekenaars, terwijl op den voorgrond in fersche mannen-figuren geknield, eene teekening ontrolt, en die schijnt te bestudeeren.

De uitdrukking der verschillende figuren toont ernstige studie — de groepeerings is zeer gelukkig.

Op het tafereel links wordt de bouw- en beeldhouwkunst uitgeoefend.

De *Magister operum*, gekleed in eene klassieke toga en mantel, geeft zijne rollen aan twee mannen, waarvan eene de meesterknecht van het werk schijnt te zijn, met een perkamenten rol in de hand, half ontrolt; naast den bouwmeester is een steenhouwer bezig zijn stuk af te schrijven, met haak en passer; ofschoon eene naakte figuur zeer zedig voorgesteld, is een meesterstuk van anatomie en modelleering.

Op het tweede plan een krachtige werkmans, die een balk draagt, voor het in aanbouw zijnde monument, waarvan men een muur op den achtergrond ziet afgebeeld. Verder rechts op den voorgrond een beeldhouwer die

een vrouwebeeld bijtelt, terwijl een ornamentwerker een met lofwerk versierden steen aanbrengt.

Later zal de fries in het geheele gebouw nog beter indruk maken dan dezen zomer, omdat het nu tijdelijk opgehoogde terrein aan het museum een ongunstigen voorgrond geeft. Voor den grooten toevloed van menschen en rijtuigen was dit plein noodig. Later als het rustige museum niet langer in het gedrang staat, komen afdalende terrassen door een ijzeren hek omringd een beteren voorgrond bieden. Van de brug af zal de weg recht door den doorrit voeren om een plein van veertig ellen breedte, met vlakke taluds, voorzien van zoden, bloemen en planten.

Laat ons na deze beschouwing binnentreden.

Door den doorgang gaande, staan we voor den hoofdingang der tentoonstelling.

Verrassende aanblik!

Als uit een tooverslag zijn we uit Nederland verplaatst in het hartje van Azië.

Den architect Fouquiau, den uitvoerders, aannemers en hoofdaannemers der tentoonstelling, den heeren Tasson en Washer mijn eerbiedige hulde!

De verwezenlijking van een sprookje uit: «*Duizend en een nacht.*»

Is 't een tempel, is 't een monument, is 't een triomfboog? Om 't even, 't is fantastisch schoon.

Het is oorspronkelijk als het feeënpaleis uit een droom. Wat doen die opeengestapelde marmerblokken de verbeelding feestvieren! Daar rijst het wit steenen gebouw fier op tegen het tintelend licht blauw van den hemel, en het silhouet van een vrouwebeeld verrijst tusschen loodrechte marmeren-muren. Kleine dwergen der aarde torschten die reusachtige Goden-beelden naar boven, gelijk mieren dit ontzaglijke graankorrels plegen te doen.

De krijgsburcht dragende olifanten die den gevel schragen, krullen den witten snuit, ze dragen in klassiek latijn tot opschrift de namen van hen die dit grieksche werk des vredes hebben gewrocht. Ontzagwekkend is deze betooverende constructie, waarbij men zich haast niet kan onttrekken aan de verbeelding dat daar achter een Khalief van het Oosten huist, en de Houri's en Sultanes lui

uitgestrekt op de tapijten in den Harem tot gezelschap strekken van den schibouk rookenden Vorst. Maar we zullen straks zien dat 't anders is.

We treden nog niet binnen.

Het gebouw der Nederlandsche koloniën bezoeken wij even vóórdat we de groote galerij ingaan, die achter den fantastischen ingang zich uitstrekt.

Dit gebouw ligt midden in een Indisch park, Javaansche huisjes, bamboesconstructiën, het model van het monument dat te Atjeh ter herinnering aan de nagedachtenis der gevallenen in den strijd voor vaderland en koning wordt opgericht, een *serre* voor tropische gewassen, een gebouwtje waarin Indische muziek wordt gehoord treffen ons oog.

Over het water, dat de tentoonstelling in tweeën deelt en onder het gebouw doorloopt, is een brug geslagen van bamboe petongh, het meer dan een arm dikke bamboe, waarvan we tot dusver slechts gelezen hadden en dat de even sierlijke als sterke hangbruggen voor oogen brengt, waarvan Indische vrienden vaak spreken. Over de brug langs bamboehuizen van inlanders, die door Javanen zonder spijkers en met bindtouw opgericht werden, naar het in Moorschen stijl opgetrokken en fraai versierde gebouw, waar men ziet wat de heerlijke Archipel oplevert.

Voorbij een hooge Japansche pagode van brons, van boven tot beneden beschreven met kleine letters; een toren uit het Oosten, meer dan duizend jaren oud en geheimzinnig door zijne jaren en het vreemde schrift, dat wellicht ons verhalen kan wat in het Oosten geschiedde, naar het afdak van *atap* waar het eentonig geklikklak, de geheimzinnige muziek van den gamelang weerklinkt, en men den wonderen, klagenden dreun kan hooren, die de natuurgeluiden van het Indische woud nabootst. Danseressen in donker bruinen sarong gekleed, den dunnen slendang wuivend, wiegelen heen en weder op de vreemde maat, en als de gamelang soms des avonds speelt, zal men zich een Java-nacht kunnen voorstellen en zich verplaatst wanen onder glansrijk blauw-groen gebladert, onder palmen en waringins of onder een groep slanke klapperboomen.

We naderen nu het in Moorsche stijl opgetrokken gebouw der Indische afdeeling; neergehurkte Javaansche jongens, met keurig saamgebonden hoofddoek, waarboven een peper-en-zout-kleurige stroohoed balanceert, waren daar tot voor een paar dagen met een hakmes bezig aan het fatsoeneeren van lange bamboeschachten, waarvan ze even buiten het gebouw een bamboeshut maken, gelijk die staan bij de onafzienbare sawahs, waar de lichtgroene rijst zich boven het water verheft.

Hier in de buurt staan grijsblauwe buffels, en verrees een huis uit Tagal van 241 vierkante meters. Het huiselijk leven der inlanders wordt daarin vertoond evenals de producten van Tagal. De Europeesche bewoners der residentie zonden dit merkwaardig huis ter tentoonstelling. Een Alfoersch huis staat iets verder.

We treden nu de Indische afdeeling binnen. Welk zacht en vroolijk licht! roepen we uit, en omhoog ziende, aanschouwen we wit doek opgenomen in plooiën en gecapitoneerd. 't Is als viel het licht door een netwerk van witte palmladeren: 't is een ivoren licht. De firma De Heyder en Co. maakte dit doek zonder toevoeging van eenige pap. Stort een tropische bui neder op het glazen dak en lekt het door ruiten en doek, dan zal het regenwater, door het doek gefiltreerd, geen vlekken maken.

Het zachte licht doet recht wedervaren aan de werkelijk eenige versiering van dit bevallig gebouw. Den heer Stortenbeker uit 's-Hage komt groote eer toe voor zijn werk. 't Munt uit door vorm en kleur. De mozaïek op de pilaren doet aan het Moorsch Alhambra denken. De leeuwen aan de wanden gelijken niet, als zoovele kunstleeuwen, op honden, maar op leeuwen. Tusschen Perzische tapijten door, die gedrapeerd zijn links en rechts boven Oostersche divans, ziet men een springende fontein, waarbij de verzamelingen kostbaarheden prijken, welke de sultan van Solo en enkele gouverneurs-generaal van Indië zonden.

Op de wanden aanschouwt men de geheele collectie schilderijen van den beroemden Rhaden Saleh. Z. M. de Koning, die vier schilderijen van den Indischen kunstenaar bezit, stond ze af aan de commissie, terwijl de



hertog van Saksen Coburg Gotha er eveneens vier zond. Verderop is in elk muurvak een residentie van Java vertegenwoordigd, en geven netten, schepen, modellen van huizen, veelkleurige parasols en houten muziekinstrumenten een denkbeeld van het leven in Indië.

Hier is het waterkasteel van den sultan van Djokjo, waar hij leeft naast zijn Europeeschen broeder, de kanonnen van wiens fort zijn waterkasteel bestrijken.

Men staat verwonderd over de eigenaardige architectuur van een woonhuis van een opperhoofd uit het Padangsche binnenland en over het eenvoudig weefgetouw, waarop de Javaansche vrouw de roode en blauwe sarong weeft, kan iets verderop gezien worden.

Onze meubelmakers kunnen keurige lichte stoelen uit Palembangch hout vervaardigd, tot model nemen, als ze een zomerhuis te meubileeren hebben, en lieden, die van visschen houden op onze plassen en muren, zouden wellicht verstandig doen door een drijvend gebouw te laten maken, gelijk de Chineesche Rakit, welke hier op heusch water drijft. Een klein vlot van bamboes ondersteunt het. De Chinees met vrouw en kinderen bewoont het, en als hij op eene plaats negotie heeft gedaan, licht hij het anker van zijn huis, verplaatst zich, als ware dit een huis uit Chicago, of het beroemde huis te Halfweg, dat verrold is.

De Indische afdeeling zal, dunkt mij, een der groote aantrekkingskrachten zijn van de Tentoonstelling, en onze stadgenoot het raadslid Pels, die daaraan vele maanden zorg en aandacht gegeven heeft, mag geluk worden gewenscht met dit pronkjuweel der expositie. Men moet nooit te overdreven verwachting opwekken om teleurstelling te voorkomen, doch ik durf voorspellen dat het coup d'oeil der Indische afdeeling niemand tegenvallen maar ieder bekoren zal.

Bij het zien van de afgodsbeelden van Bali, de vreemde roovers-prauwen, de veelvormige kleederen, de gebloemde kabaaïen en kersroode en purpergebloemde hoofddoeken, de honderden van vreemde planten en vruchten en schelpen, komt weër de herinnering boven aan dien wondertijd der zestiende eeuw, toen dit alles jong en nieuw en ongezien was.

Wat al merkwaardigs en zeldzaams, wat al schatten uit het verre vreemde, vreemd nog steeds, al komen wij zoo vaak er meê in aanraking.

Te recht wappert hier van het schoone gebouw midden in het indische park Neêrlands vlag aan den allerhoogsten mast.

Vooreerst gaan we niet verder, om u te verhalen dat het Paleis, het hoofdgebouw, waarin we nu een oppervlakkig kijkje nemen, niet minder dan 60,000 vierkante meters beslaat. De hoofdgalerij is 340 meters lang bij 40 meter breedte met 16 dwarsgalerijen.

Aan de andere zijde van den fantastischen tempel: vooraan de mastbok van *De Atlas*, het gebouw voor den telefoon, het Paviljoen des Konings, het Paviljoen van de Pers.

Binnentredende in het hoofdgebouw vindt men:

1°.	Nederland,	innemende eene ruimte van 7000 M.
2°.	België,	» » » » 9000 »
3°.	Nieuw Z.-Wales,	» » » » 600 »
4°.	Victoria,	» » » » 400 »
5°.	Mauritius en Jamaïca,	» » » » —
6°.	Zweden,	» » » » —
7°.	Zwitserland,	» » » » —
8°.	Brazilië,	» » » » 140 »
9°.	Uruguay,	» » » » 200 »
10°.	Perzië,	» » » » 300 »

(De landen 3 tot en met 10 bevinden zich alle in dezelfde omgeving. Nieuw Zuid-Wales heeft links van de hoofdgalerij en rechts een gedeelte van de zijgalerij. Rechts wordt het land begrensd door den engelschen *bar* met Perzië er achter. Links sluiten Mauritius, Zweden, Zwitserland en Uruguay zich achter Nieuw Zuid-Wales dat overdwars door Victoria wordt begrensd).

11°.	Engelsch-Indië,	innemende eene ruimte van 100 M.
12°.	Italië,	» » » » »
13°.	China,	» » » » »

(Italië is in de dwarsgalerij links achter Engelsch-Indië; China neemt geheel de rechterzijde in).

- 14°. Engeland, innemende eene ruimte van 3000 M.  
 15°. Rusland, » » » » 1000 »  
 16°. Spanje, » » » » 1400 »  
 (Rusland links, Spanje rechts).  
 17°. Oostenrijk-Hongarije, innemende eene ruimte van 1400 M.  
 (Rechts, tegenover dit land, is het hoofdagentschap voor de waarneming van de belangen der Fransche inzenders. Achter dit hoofdagentschap en Spanje strekt zich uit de galerij van den arbeid, waar allerlei industrieën worden beoefend, en die ook uit het Park, ongeveer op de hoogte van het Paviljoen der stad Amsterdam is te bereiken).  
 18°. Frankrijk, innemende eene ruimte van 11900 M.  
 (Dit land strekt zich ook uit achter Oostenrijk-Hongarije en Rusland).  
 19°. Vereen. Staten, innemende eene ruimte van 1000 M.  
 20°. Egypte en Siam, » » » » —  
 21°. Japan, » » » » 1000 »  
 (Vereenigde Staten links, Japan rechts).  
 22°. Duitschland, innemende eene ruimte van 8000 M.  
 (Duitschland ligt gedeeltelijk achter de Vereenigde Staten, waar men ook een Engelsche *bar* vindt.)  
 Bij den uitgang der hoofdgalerij komt men in de galerij bestemd voor spoorwegmaterieel.  
 Nog zijn er inzendingen van :  
 23°. Haïti, innemende eene ruimte van 20 meter.  
 24°. Transvaal, » » » » 100 »  
 die geplaatst zijn aan beide zijden van Brazilië hiervoren genoemd.  
 In de hoofdgalerij staan een deel der inzendingen van de landen.  
 We hebben 't hierbij voor het oogenblik te laten, omdat we straks land voor land zullen bespreken.  
 Laat ons dus nu in de vrije lucht zijnde, den stand van zaken opnemen.  
 Vlak voor ons :  
 A. De zaal voor bloementoonstellingen.  
 Een weinig links :  
 B. Het gebouw met drie bierhuizen en restaurants.

En nu in dezelfde richting terugkeerende naar het Indische Park.

C. Drie gebouwtjes en enkele inzendingen in de open lucht.

D. De reusachtige galerij van de machines. In den hoek Nederland, daarnaast Engeland, dan rechtuit in den hoek Duitschland, meer naar voren de Vereenigde Staten, daarnaast België en vervolgens zich uitstrekkende tot den uitgang aan de Ruysdaelkade Frankrijk.

Tusschen de machine-galerij en de dwarsgalerijen van het hoofdgebouw die hier uitkomen verheft zich:

E. Het Paviljoen der stad Parijs en meer naar het indisch Park de ziekenbarak.

We kennen dus den weg in het hoofdgebouw en links daarvan. We gaan nu langs den hoofdingang.

Hoe ziet 't er rechts uit?

Op:

A. Kraan van de Atlas.

B. Telefoon-huis.

C. Paviljoen der pers.

D. Paviljoen des Konings, hebben we de aandacht gevestigd.

We zien nu in het lichtgeel:

E. Het diamantpaviljoen en

F. Het gebouw met de inzendingen van Amsterdam.

Ter zijde daarvan:

G. Het huisje van Lucas Bols.

H. De inzending van de heeren Holzmann te Frankfort, en op onze schreden terugkeerende:

I. De Turksche bazar.

K. De kiosk voor den verkoop van goederen ten voordeele van weezen.

Iets ter zijde:

I. Het pulsometer-gebouw van Gebr. Korting.

Loopt nu even mee naar de richting P. C. Hoofdstraat.

Daar hebt ge naast elkaar:

M. Het gebouw van Tunis.

N. De broodbakkerij.

O. Het post- en telegraafkantoor en het *Café Concert*.

En nu staan we ongemerkt voor het kolossale

P. Gebouw van Schoone Kunsten, en dat zich uitstrekt tot de plek waar we zoo straks haast tegen het Paviljoen der bloementoonstellingen aanliepen.

We loopen er langs en komen tot

Q. Het circusvormige gebouw waarin de verschillende negerstammen in levenden lijve te zien zijn.

Straks bezoeken we ze. Nu terug langs allerlei verschillende huisjes en van den sigarenwinkel van Boelen naar het

R. Het uitspanningsterrein, waar eigenlijk de tentoonstellingspret zal zijn.

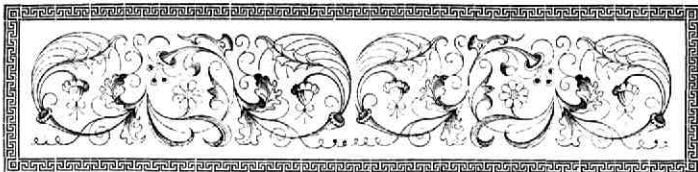
Eene groote uitgestrektheid verheft zich daar te midden van vier restaurants, (Hollandsch, Fransch, Duitsch en Engelsch) en een wijn-kneip. Des avonds is daar alles electrisch verlicht en ochtend en avond is er concert.

Van concerten gesproken gewagen we nog eens van:

S. Het café-concert dat tegen de P. C. Hooftstraat is gebouwd en om zoo min mogelijk te vergeten of te verzuimen (want voor de gedurige veranderingen en vermeerderingen zal algeheele volledigheid wel niet mogelijk zijn) gewagen we van het Japansche huis dat dicht bij het negercircus is opgericht en van de vele groote exemplaren van blauwen Belgischen steen bij het pulsometergebouw van Korting.

Alvorens dit korte wegwijzende overzicht te eindigen en uitvoeriger bij elk land stil te staan, zij medegedeeld, dat in het gebouw voor Schoone Kunsten gerekend van het negercircus eerst volgt: Nederland met zes kleine zalen en een groote, Duitschland met vier kleine en een groote, België met zes kleine en een groote, Frankrijk met acht kleine en een groote, Italië enz. enz. De geheele ruimte van dit schoone, welingerichte lokaal is 4000 meter.





## DE NEDERLANDSCHE AFDEELING.

---

De bezoeker die door de gewelven van het Rijks Museum zijne stappen naar het Hoofdgebouw richt, zal zeer zeker een oogenblik, vooral wanneer het een zonnige dag is, blijven stilstaan, getroffen door den indrukwekkenden gevel waar olifanten en reusachtige beelden de gedachte voeren naar die verre oorden van Indië, de bron van alle beschaving, de bakermat der menschheid, waaraan het tooverpaleis, dat zich hoog in de lucht verheft, schijnt te zijn ontleend. Wanneer men dan onder het doek treedt dat tusschen de beide marmeren torens is gespannen en het gebouw binnenstapt, dan zoude men misschien verwachten in een ouden tempel van Bouddha te treden, waar goden van bovenmenschenlijke gedaante hun zetel hebben en waar tegenover de menschen als nietige stofkorrels wegzinken.

Ja toch, aan een godin ook is het tooverpaleis, dat wij binnentreden gewijd, machtig als de oude Indische goden, die, evenals zij deden, de materie beheerscht met scheppende en vernietigende kracht, zij is het in onze

dagen, ten deele misschien het gouden kalf, dat macht en rijkdom geeft en waarvoor vleiers en hebzuchtigen neerknielen, maar ook de uiting van de uitstekende gaven door de Voorzienigheid aan den mensch gegeven en waarvan de ontwikkeling voorspoed, welvaart en vrede in zich houdt. En al is de moderne industrie te vergelijken met den wagen van Jaggernaut die op zijn weg levende menschen verbrijzelt en vermorselt, hij is ook de weldadige macht die de hinderpalen, welke zich op den weg der beschaving bevinden, doet verdwijnen.

De inrichting van het gebouw, dat de lezer met ons binnentreedt, is, zooals in het *Overzicht* hiervoren vermeld, zoodanig, dat de middengalerij die van het eene uiteinde van het gebouw naar het andere gaat, en een breedte van 20 bij een lengte van 320 meters bezit, als het ware de wereldgalerij vormt. Nagenoeg alle afdeelingen van de verschillende landen loopen in haar uit en terwijl de zijgalerijen afgesloten zijn door scheidsmuren, behoort de middengalerij aan alle volken en rassen, die daarin verzameld hebben datgene wat zij op velerlei gebied voortbrengen.

In de rij der volken in wier afdeelingen wij den lezer achtereenvolgens zullen rondleiden is Nederland de eerste, het land waar de tentoonstelling is ontworpen en tot stand gebracht, geeft het goede voorbeeld, het heeft de uitnoodiging tot de andere volken gericht, het treedt het eerst in het strijdperk.

De woorden strijd, vreedzame worsteling der volken, wedijver op het gebied der voortbrengende kracht zijn als het ware, wanneer men een tentoonstelling beschrijft, gestereotypeerd, toch zijn zij voor deze tentoonstelling bezijden de waarheid en met deze omstandigheid moet men rekenschap houden, vooral wanneer men de Nederlandsche Afdeeling vergelijkt met die van andere mogendheden.

Hoe stoutmoedig zou men zeggen, zoo niet hoe roekeloos, dat het kleine Nederland, met een drassigen bodem, waarin geen steenen, geen metalen voorkomen, dat door de natuur slechter dan bijna elk ander land is bedeeld, de andere volken durft uitdagen om zich op het gebied der industrie met het Nederlandsche volk te

meten. De uitnoodiging, door Nederland aan de buitenlandsche mogendheden gericht, had echter dien zin niet. Nederland is ten deze opgetreden voornamelijk als koloniale mogendheid, als bezitter van een uitgestrekt gebied daar ginds over den Oceaan, dat alle schatten der aarde bezit en voor den ondernemingsgeest der Europeanen een ruim veld aanbiedt. Die schatten wil Nederland niet angstvallig bewaren, het legt die open voor de oogen van andere volken, opdat die voor hunne industrie daarvan hun voordeel kunnen trekken. En aan den anderen kant wil Nederland van de verre gewesten, die het in de beide Indiën de zijne noemt, niet maken een gereserveerde jacht voor de Nederlandsche industrieelen, het laat den inboorling en den inwoner van de koloniën vrij in de keuze der bronnen, waaruit zij datgene zullen putten wat de Europeesche uitvoerhandel aanbieden kan, omdat daarin een levensvoorwaarde voor de welvaart en den bloei der koloniën gelegen is. En daarom heeft Nederland tot de andere volken gezegd: «komt en stelt de schatten van uwe industrie ten toon, niet om met mij te strijden over onze industrie, niet om mij te overbluffen of door mij te worden overbluft, maar om en ter wille van mijne koloniën, opdat de tentoonstelling een leering zij voor allen, voor de koloniën, die aan uw gefabriceerde goederen behoefte hebben, voor u, die in handelsrelatiën met de overzeesche landen een onuitputbare bron van rijkdom kunt vinden.»

Wanneer men met die gedachte de tentoonstelling bezoekt en achtereenvolgens de Nederlandsche Afdelingen of het gebouw van koloniën, industrie, oude en moderne kunst doorwandelt, dan behoeft de oprechte Nederlander niet te vreezen, dat hij zich in zijn nationaal eergevoel gekrenkt zal moeten achten, of dat de vreemdeling met minachting op zijn vaderland zal nederzien.

Hetgeen het eerst in elke Afdeling treft is de versiering. De verschillende ruimten der tentoonstelling zijn aan de buitenlandsche commissiën ruw en inwendig onafgewerkt overgegeven, en elk land heeft met de stoffen en kleuren zijner keuze de wanden en plafonds bekleed. De gids zal het zeker niet wagen, een beoordeeling te geven



van de verschillende wijzen, waarop elk land heeft gevonden de pilaren, die oorspronkelijk in elke Afdeeling volkomen gelijk waren, met hout, doek of pleisterwerk te behangen, of het schelle zonnelicht dat in alle zalen van boven of dezelfde wijze wordt verschaft te temperen, de lezer van dezen gids oordeele zelf, het geldt hier een wedstrijd op het gebied van goeden smaak en in velerlei opzicht kan men zeggen, zooals in het begin van een eerlijk duel, dat de wapens gelijk zijn, oorspronkelijk waren alle Afdeelingen volkomen op dezelfde wijze ingericht, iedereen kon daarvan maken wat hij wilde. Om echter een goed oordeel te vellen, moeten wij den lezer waarschuwen, dat hij met nog een anderen factor rekening te houden heeft, hij zou moeten weten: wat heeft de versiering van het land X of het land Z gekost, of liever, welke som kon beschikbaar gesteld worden voor ornamentatie. En wanneer men dan weet over welke geringe middelen het uitvoerend Comité der Tentoonstelling en de Commissiën voor de Nederlandsche Afdeeling beschikten, dan moet men inderdaad bewonderen met hoeveel smaak de jeugdige architect der Nederlandsche Afdeeling, de heer H. G. Schill, zijne taak heeft verricht.

Nederland beschikt in het Hoofdgebouw over twee galerijen, ter weerszijde van de middengalerij met het daarbij behoorende gedeelte van deze laatste, de aanzienlijke ruimte welke zij beslaat (zij overtreft het grondvlak van het Paleis voor Volksvlijt) is niet in eens verkregen, evenals de grenzen van de stad Amsterdam in den loop der eeuwen telkens moesten worden uitgelegd, omdat de stad het in het oude kleed te nauw had, zoo is ook de Nederlandsche Afdeeling telkens uitgebreid en grooter geworden met het niet gering nadeel, dat de buitenmuren telkens moesten worden afgebroken en verder weer worden opgebouwd. In den beginne toch, liet de medewerking der Nederlandsche industrie nogal te wenschen over, de ministerieele crisis had de aanvraag om de beslissing over subsidie door het Comité aan de Regering voor de Nederlandsche industrie gedaan, zeer vertraagd, en de kleine industrie die op het subsidie was gesteld, wachtte eveneens af totdat die beslissing

in den eenen of anderen zin zou zijn gevallen. Later evenwel heeft de Nederlandsche industrie het verloren terrein ingehaald, vandaar het blijde verschijnsel dat de oorspronkelijke ruimte, geraamd overeenkomstig de afmetingen van het Paleis voor Volksvlijt te Amsterdam, verre werd overtroffen, zoodat niet alleen vier achtereenvolgende vergrotingen noodig werden geacht, maar ook een deel der inzendingen naar een annexe moest worden overgebracht of zich in den tuin een eigen dak moest verschaffen.

In de middengalerij der Nederlandsche Afdeeling is op zeer eigenaardige wijze partij getrokken van verschillende inzendingen, die door de welwillende toestemming van eerste huizen (voor de namen verwijzen wij naar den catalogus) tevens dienstbaar konden worden gemaakt aan de versiering. De wanden zijn voor een deel behangen met prachtige tapijten, een industrieel gebied, waarop Nederland zich met alle andere landen, ook met Smyrna en Perzië, kan meten. Ook zien wij weer terug, en dat doet het Nederlandsche hart bepaald goed, de muurversiering met tegels, waarin eertijds de vaderlandsche plateelbakkerijen zoo uitblonken, en waarvoor, wij zullen het op vele verschillende plaatsen kunnen bemerken, een nieuw tijdperk van bloei en vooruitgang schijnt te zijn gekomen. Op uitstekende wijze is ook partij getrokken van groote inzendingen voor de inrichting der deuren of liever eerepoorten, die van de middengalerij naar de zalen ter weerszijde voeren, hier het stevige touwwerk uit Friesland van het dikste kabel, dat even moeilijk door het oog eener naald zou gaan als het Paleis op den Dam door de Kalverstraat, tot het dunste draadje in allerlei gedaante met zinnebeelden der scheepvaart, die in het begin der Afdeeling reeds er op wijzen, dat Nederland op de baren is veroverd en zijne aloude heerschappij over de zee nog niet prijs geven wil. Daar ziet men zinnebeelden der visscherij, een rijke bron van inkomsten voor den koenen ijver van onze zeehelden, netten van allerlei stoffen met werktuigen en gereedschappen. Daar weer is het hout, ook op oudvaderlandsche wijze, kunstig en smaakvol bewerkt tot een waardige eerepoort. Op het gebied der houtbewer-

king heeft de Nederlandsche kunst-industrie zeer groote vorderingen gemaakt, zooals men zich op verschillende plaatsen der Afdeeling overtuigen kan.

Verder geeft de middengalerij in het begin nog een aantal inzendingen van zeer groote afmetingen te zien, waarbij het eigenaardige is, dat de grootste hoogte nog door de likeurfabrikanten wordt ingenomen, hetzij om te beletten dat men al te diep in hun flesschen kijke, hetzij om aan te duiden, dat diegene die het doet, allicht «de hoogte» krijgt.

Wandelt men verder door de vele zalen der Nederlandsche Afdeeling, dan is men in staat zich te overtuigen, dat inderdaad de Nederlandsche industrie op verre na zoo achterlijk niet is als vele pessimisten het uitroepen, in de gegeven omstandigheden en vooral het gemis van vele grondstoffen, kan men van haar getuigen, dat zij de naam van het vaderland met eere handhaaft; niet op elk gebied schittert zij, zooals de buitenlandsche, maar wat degelijkheid en soliditeit van maaksel betreft, komt zij flink voor den dag. Het zal een groot voordeel zijn, indien deze tentoonstelling aan de Nederlanders leert, dat zij ten onrechte veelal de voorkeur geven aan het buitenlandsche artikel, dat door de macht van advertentiën, door humbug en snoeverij als het puik-puikste wordt opgedrongen. De Nederlandsche Afdeeling geeft zoo wat van alles te aanschouwen: gemaakte kleeren en koffers, meubels, leder (onze Langstraat vooral komt voor den dag, zooals misschien nooit te voren is gedaan), zilveren en gouden versierselen, druk- en bindwerk, porselein, aarde- en glaswerk, instrumenten, waterstaat- en scheepvaartbehoefden; kortom, indien het een winkel was, zou men zich daar van alles kunnen voorzien wat in een goed, ook wetenschappelijk ontwikkeld huishouden te huis behoort. Ook aan luxe-artikelen geen gebrek; wie zou niet een equipage willen hebben, zooals onze rijtuigfabrikanten ze maken kunnen, of een zaal willen meubeleeren, zooals zij uit de Afdeeling kan worden samengesteld.

Zoo vestigen wij de aandacht op de inzending van den Heer G. Huëtinck, kofferfabrikant, Nes 62, Amsterdam (zie Advertentieblad zijden), alsmede van den Heer H. J.

de Lange, 185 Prins Hendrikkade, mede te Amsterdam. Meubelen vinden wij in overvloed. Tot inrichting en meubilering van geheele huizen is bijzonder aan te bevelen de exposeerende firma M. Schep, hoek Heerengracht en Vijzelstraat 517 te Amsterdam, die aan het Telefoonnet is verbonden onder nummer 280. Meubelen vinden wij verder bij F. A. van Herpen, Stoom Meubel Fabriek, Kloveniersburgwal No. 1 en bij verdere inzendingen.

In groep IV, klasse 28 vinden wij Harder's uurwerk. Dit merkwaardige uurwerk werd uitgevonden door den A. Harder, landeigenaar te Hansen bij Steinau a/d. Oder. Daar uitvinders zelden goede handelaars zijn bleef deze nuttige uitvinding tamelijk onopgemerkt, tot dat de Heer F. A. L. de Gruijter, onze landgenoot de zaak in de hand nam en de patenten en de fabriek aankocht. Reeds thans worden door dien heer 200 klokken per maand geleverd, doch blijft de navraag steeds de productie overtreffen. Het systeem wordt thans op alle mogelijke soorten van klokken toegepast en verschillende exemplaren in zijn de elegante vitrine van den Heer de Gruijter tentoongesteld.

In Groep IV, klasse 32, vragen wij de aandacht van allen die in het schrijfwarenvak belang stellen voor de inzending der Nederlandsche Schrijfwaren Fabriek P. van Son & Co. te Deventer. De verscheidenheid en fraaie etiquetteering der inkten, waaronder vooral uitmunten: Konings-inkt, Dovo-inkt en Mercurius-inkt, de uitgebreide sorteering Zegellakken, Flesschenlak, en Paklak, die in alle denkbare nuancen, qualiteiten en formaten aanwezig zijn, leveren het bewijs dat de fabriekaten dezer welbekende firma, concurreeren met het beste dat in het Binnen- of Buitenland op dit gebied geleverd wordt.

Een bijzonder eigenaardige afdeeling is die der verduurzaamde levensmiddelen voor export, vooral naar onze eigen Koloniën; het is een tak van industrie en handel, die reeds reusachtige afmetingen verkregen heeft en nog vatbaar is voor ontwikkeling en uitbreiding, ook naar verre gewesten die niet tot onze Koloniën behooren. Wat deze zeer belangwekkende industrie betreft, is het

Comité der tentoonstelling tot een eigenaardige gedachte gekomen, die het, dank zij der hulp van vele aanzienlijke firma's, heeft kunnen verwezenlijken; een aantal verduurzaamde levensmiddelen zijn nl. op de tentoonstelling »retour de l'Inde" te zien. Een der schepen van onze oude, zoo gevestigde lijn van mailschepen op Nederlandsch-Indië heeft een zeer uitgebreide bezending goederen van dien aard naar Java medegenomen en weder teruggebracht, het publiek, en niet het minst de fabrikanten zelf, kunnen daarmee groote ondervinding opdoen. Daarbij kan men in verband met deze exportatie en ook voor binnenlandsch gebruik nieuwe takken van industrie begroeten, de fabricatie van Nederlandsche biscuits — een jonge tak — de chininefabricatie, zoo belangrijk voor een deel van den landbouw in onzen Indischen Archipel.

De Nederlandsche Regeering heeft ook op ruime schaal aan de tentoonstelling deel genomen, onze Waterstaat, een naam bij ons zoo populair, geeft teekeningen en modellen te zien van de titanwerken die met vasten moeden strijd tegen de elementen voortzetten, dien onze vaders van ouds hebben gevoerd. Het departement van oorlog stelt geen kanonnen en pantserforten ten toon, maar die prachtige topographische kaarten van ons geheel vaderland en gedeelten daarvan, die der wetenschap der beschaving niet minder ten goede komen dan die der oorlogvoering. Onze marine, niet minder populair bij ons dan onze waterstaat, heeft het hare daartoe bijgedragen om aan te toonen dat een land dat zich een der eerste Koloniale mogendheden wil blijven noemen, zorgen moet op zee meester te zijn, de solide kabels welke zij tentoonstelt doen het hart goed, zij getuigen evenveel voor de macht der zee, die zulk gevaarte noodig maakt, als voor de vindingrijkheid van den mensch die de zee aan banden durft leggen. Vele openbare en bijzondere inrichtingen van onderwijs zijn eveneens goed vertegenwoordigd, weezen- en blindenopvoeding, de vorming van een beschaafd zeemansgeslacht, zooals het thans, ten beste van het vaderland, door de Leidsche Kweekschool voor Zeevaart in verband met de opleidingsfregatten geschiedt, worden aanschouwelijk voorgesteld.

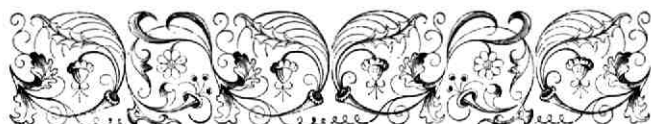
Men verzuime vooral niet in de tweede zaal rechts der Nederlandsche afdeeling de tentoonstelling der Tilburgsche fabrikanten te bezichtigen, zij vormt als het ware een tentoonstelling op zich zelf, evenals die van de Amsterdamsche diamant-industrie in den tuin. De geheele inrichting en versiering is door een commissie van fabrikanten in overleg met de plaatselijke commissie voor de tentoonstelling te Tilburg geschied, zij getuigt zoowel voor het initiatief van elken fabrikant in het bijzonder, als voor de groote macht der eendracht waarop onze Staatsinstellingen en onze vrijheid van oudsher zijn gegrond.

De Patent-Geyser is eene uitvinding van den bekenden Engelschen gaz-ingenieur B. W. Maughan No. 1. Gloster street London; wij vinden die in Groep VII, klasse 42. Sedert langer dan 14 jaar in Engeland algemeen en met succes in gebruik, werd de invoer er van hier te lande eerst in het afgelopen jaar door den Heer F. A. L. de Gruijter beproefd. Ook hier maakte het toestel om zijne uitmuntende hoedanigheden spoedig vrienden en is thans in menig huishouden onmisbaar geworden. Het is interessant om te zien in hoe korten tijd het water aan het koken gebracht wordt.

Voorts Manometers van J. A. J. Schokking, diens eigen vinding en fabriekaat. Door het langdurige gebruik in Salamoniak en IJsfabrieken heeft de ondervinding bewezen, dat deze ver boven alle anderen te verkiezen zijn.

Meer schoons uit deze afdeelingen behandelen wij later.

In het algemeen maakt onze afdeeling een bevredigenden indruk. Is hier en daar een wijze van uitstalling, vooral voor het dagelijksche artikel, wat stijf en ouderwetsch, de groote meerderheid geeft blijken van uitstekenden smaak. Dat er in velerlei opzicht nog voor de Nederlandsche industrie te leeren valt, is ontegenzeggelijk, maar juist een tentoonstelling, waarvoor men alle krachten inspant, is het beste middel om te leeren kennen datgene wat ontbreekt en welke middelen bestaan om het aan te vullen. Indien in dat opzicht de Amsterdamsche tentoonstelling vruchten draagt, dan zullen zeer zeker daardoor alle daaraan bestede zorgen niet tevergeefs zijn aangewend.



## DE BELGISCHE AFDEELING.

---

België maakt een schitterende figuur op onze Koloniale Tentoonstelling en zijne afdeeling evenaart ten volle die van Frankrijk, evenals Nederland toont het aan zijn grooten mededinger welk een trap van welvaart een klein volk door vreedzaamheid en arbeidzaamheid kan bereiken.

De Belgische afdeeling beslaat een ruimte van 9000 □ meters binnen het Hoofdgebouw, 2300 M. □ in de machinegalerij en 800 □ M. in die der schoone kunsten. Wijders telt zij een aantal afzonderlijke tenten in de galerij van den arbeid en in de tuinen. Wanneer men door de hoofdpoot van het Tentoonstellingsgebouw is binnengetreten en de Nederlandsche sectie door is, bevindt men zich dadelijk in het middelpunt der Belgische afdeeling, bestaande uit een deel der groote galerij boven welke een koepel zich verheft die een treffende indruk maakt en met drie dwarsvakken rechts en drie ter linkerzijde. Het geheel der ruimte strekt zich dus uit over de volle breedte van het Hoofdgebouw, m. a. w. over 150 lengte bij 50 meters breedte. De versieringen

binnen de Belgische afdeeling zijn prachtig en getuigen van den goeden smaak onzer naburen, ja, men mag ze eenig in hare soort noemen en strekken tot bijzondere eer van het comité door de Belgische regeering benoemd.

Doch, zoo de eigenlijk gezegde Tentoonstelling in alle deelen sierlijk is, de ingezonden machines verdienen den naam van grootsch, en onwillekeurig vraagt men bij haren aanblik zich zelve af wat hier meer te bewonderen valt of de tentoongestelde producten of de zoo machtige produceerende werktuigen, welke wij in de voor haar bestemde galerij bewonderen. Wat de schoone kunsten betreft, ook daar bekleedt België een plaats in den eersten rang. Het is alsof dit land den bezoekers onzer Musea, welke zoovele kunstschaten bezit, geen teleurstelling wilde veroorzaken bij het beschouwen der kunstwerken van onzen tijd, en waarlijk ieder die het Trippenhuis heeft bezocht, zal met een vernieuwd genoegen de galerij doorloopen alwaar de kunstwerken der levende meesters van België zijn tentoongesteld.

Aan de beperkte ruimte gehouden, ons voor deze mededeeling gegund, is het ons onmogelijk de namen der Belgische inzenders hier op te sommen, de lijst zou te lang worden, want allen hebben recht op een afzonderlijke vermelding en op onzen specialen dank voor de wijze waarop zij aan onze roepstem hebben gehoor gegeven en tot den luister onzer Tentoonstelling bijgedragen.

Het eenige wat wij nog vermogen is de bezoekers ten zeerste aan te sporen de inzendingen van België nauwkeurig gade te slaan, overtuigd als wij zijn dat zij den lof dien wij aan dat land toezwaaien in allen deele zullen bekrachtigen.







## PRODUCTEN VAN ALGERIË.

---

De Algemeene Raad van Algerië, wenschende de aan zijne zorgen toevertrouwde kolonie een werkdadig aandeel te zien nemen in de Internationale Koloniale Tentoonstelling te Amsterdam, heeft in zijne zitting van October 11. een krediet geopend ten bedrage van 15,000 francs, ten behoeve der Algerijnsche inzenders.

De Prefect heeft dien ten gevolge onmiddellijk eene commissie benoemd, belast met de zorg om de gelegenheid open te stellen tot het inleveren van verzoek om plaatsing, met het toelaten en onderzoeken der in te zenden producten en met de verzending naar Amsterdam.

Op de veelvuldige en dringende uitnoodigingen, harerzijds gedaan, ontving de commissie 173 aanvragen, betrekking hebbende op 223 verschillende producten, die inkwamen en toegelaten werden, te weten:

Wijnen . . . . .	73	Olieën . . . . .	8
Likeuren . . . . .	12	Vruchten . . . . .	7
Landbouwvoortbrengselen		Honig . . . . .	1
koren, garst, maïs). 32		Voedingsdeeg . . . . .	5
Azijn . . . . .	1	Meelsoorten, meelkorrels	6

Hout en kurksoorten. . . . .	4	Tabaksoorten . . . . .	7
Kaarten, plannen, boeken en schilderijen . . . . .	12	Gesponnen goederen (vlas, rameh, vezels, alpha) . . . . .	9
Standbeeld . . . . .	1	Vershillende mestsoorten	2
Arabische voorwerpen . . . . .	7	Paardentuigen . . . . .	5
Landbouwgereedschap- pen. . . . .	3	Tapijten, dekkleeden . . . . .	8
Arabisch muziekinstru- ment. . . . .	1	Reukwerken . . . . .	1
Wapenen . . . . .	4	Waskaarsen. . . . .	4
Steenen, erts, marmers. . . . .	9	Wijngaardranken . . . . .	2
Geneesmiddelen. . . . .	4	Diversen . . . . .	3

Onder de inzenders telt men :

1°. De Maatschappij van Landbouwkunde te Algiers; die te Medea en te Cheliff; Gewestelijke producten.

2°. Het Bestuur van Algiers: Ertsen en Graphische plannen.

3°. Het Departement Algiers: Tabaksoorten, Algerijsche Photographieën en Graphische plannen.

De subsidie, door den Algemeenen Raad der Kolonie toegekend, strekt ter bestrijding der kosten van verzameling te Algiers en van opzending naar Amsterdam der voorwerpen voor de Tentoonstelling bestemd.

Wijders heeft de speciale commissie aan den door haar benoemden gedelegeerde, belast met de behartiging der belangen van de Algerijsche inzenders, een som van 3000 francs toegekend.

Op aanzoek dezer commissie heeft de Regeering der Kolonie voor hare rekening genomen de kosten van plaatsing en ranschikking der voorwerpen, en heeft zij besloten een afzonderlijk paviljoen te laten bouwen, waarin zij zullen worden tentoongesteld.

Dank der door het Koloniaal Bestuur en den Algemeenen Raad verleende medehulp, zoowel als der zorgen van de landbouwkundige vereenigingen in Algiers en der speciale commissie, bekleedt het Departement Algiers te Amsterdam een plaats zijner waardig en overeenkomende met den rang, dien het als volkplanting inneemt.



## DE NEGERS.

---

Er konen of er zijn wellicht reeds als deze *Wegwijzer* verschijnt, hetgeen niet met zekerheid is te zeggen, op de Amsterdamsche tentoonstelling Surinaamsche inboorlingen, waaronder *Arrowakken*, zijnde Zuid-Amerikaansche roodhuiden, die in de bosschen van *Guiana* een nomadenleven leiden en waarop alle pogingen om hen te beschaven tot nu toe vruchteloos bleven. Zij zullen met zich voeren alles wat benoodigd is om hunne hut op te richten en in den staat te brengen als waarin zij in de bosschen leven.

Wij vernemen dat dit een zonderling volkje is, met geheel eigenaardige manieren, die men hier lomp zal vinden, doch welke bij hun volksstam als hoogst wellevend worden aangemerkt. Uitgaande van het denkbeeld dat dieren oordeel en eigen spraak hebben, willen zij in hun zijn daarop niet gelijken. Even als honden elkaar «aanspreken» zoo kijken zij elkander aan en daarom voeren de *Arrowakken* onderling een gesprek met den rug naar elkander toe.

Zij leven van jacht en visscherij. De mannen beplan-

ten den akker, waarin zij door de vrouwen geholpen worden. Zij zullen zich in nationale kleederdracht op de tentoonstelling tentoonstellen. Hun toilet bestaat enkel uit een van koralen vervaardigd ornament, ter grootte van een vijgenblad, zonder sleep. Zij noemen dit «kledingstuk» *Kwejoe*.

Het is misschien niet van algemeene bekendheid, dat ingeval de vrouw een kind ter wereld brengt, de man in de hangmat gaat liggen, terwijl de moeder haar huiswerk voortzet, alsof er niets gebeurd ware.

De man ontvangt de kraamvisites, rookt en drinkt en laat zich bovendien nog door zijn vrouw bedienen.

't Zijn hartstochtelijke drinkers, mannen zoowel als vrouwen; zij verkiezen Europeesche dranken, doch vergenoegen zich met een aldus door hen bereid wordende drank: *Cassierie*.

Rondom eene kleine Corjaal (uitgehoud boomstammetje) zitten een zestal oude vrouwen, die *Cassavebrood* kauwen en dit kauwsel in de Corjaal, waarin water met palmzaden zich bevinden, spuwen. Dit vocht laten ze gisten en gebruiken het bij feestelijke gelegenheden.

Behalve deze *Arrowakken* kan men ook *Boschnegers* verwachten, mede in «nationaal costuum» ongekleed. Zij dragen een koord om het middel, waaraan zij een stuk katoen achter bevestigen en vóór vastmaken, zoodat het ter lengte van een halven meter naar beneden hangt.

Dit noemen zij «*Casima*». 't Is een schoon volk, met donker zwarte, eenigszins glimmende huid, fors gespierd, valsch en wantrouwend van aard; een karaktertrek die men bij al de volken, die in slavernij verkeerd hebben, aantreft. Ofschoon deze tot een volksstam behooren, die meer dan 100 jaren onafhankelijk en vrij in de bosschen van Guiana leven, stammen zij toch af van vroegere weggeloopte plantageslaven.

Ook zullen gekruiste rassen op de tentoonstelling te zien zijn, zooals *Karboegers*, *Mulatten*, *Mestiesen*, *Poestiesen* en *Kastiesen*.





## INZENDING DER STAD PARIJS.

---

Het parijsche paviljoen is verreezen in dat gedeelte van het Tentoonstellingspark dat tusschen het hoofdgebouw en de fransche afdeling der machinengalerij is gelegen, het beslaat een oppervlakte van vijf en twintig meters lang bij tien meters breed (binnenwerks) en is ongeveer 8.50 M. hoog. De fries en de omlijsting van dit uiterst eenvoudig, van hout opgetrokken paviljoen, zullen decoratieve schilderijen verkrijgen.

Twee rechthoekige poorten, met driehoekig fronton boven op, prijken met het stadswapen te midden van palmtakken in het timpaan, verleen den toegang. De binnenruimte vertoont op een fries, zooals dit het geval was met het paviljoen voor de Wereldtentoonstelling te Parijs in 1878, de oude wapenschilden der stad.

Binnenkort hopen wij een nauwkeurige lijst mede te deelen der door Parijs ingezonden voorwerpen en werkstukken.

Wij bepalen ons bij het vermelden in het kort dat het hoofdbestuur van het openbaar onderwijs voor eene bezending heeft gezorgd van geheel exceptioneelen aard

door hare belangrijkheid en uitgebreidheid, daar zij niet minder of meer dan ongeveer de helft der binnenruimte van het paviljoen zal innemen, m. a. w. 100 meters.

Te recht hebben bestuurders van het openbaar onderwijs binnen Frankrijks hoofdstad begrepen dat het haar taak is niet alleen de uit een stoffelijk oogpunt verkregen uitkomsten in de hervorming van het schoolwezen te doen kennen, maar ook en voornamelijk aan onze naburen te toonen welke praktische middelen het schoolbestuur aanwendt om die uitkomsten te verwerven.

Ter bereiking van dit dubbele doel, meende het dat het niet genoeg was om, zoo als in 1878 geschiedde, slechts eenige werkstukken en modellen van schoolbanken enz. op 1/10 der ware grootte, benevens enkele andere schoolbehoefden in te zenden, maar dat het verkieslijker ware in plaats van dat kinder-speelgoed de voorwerpen in *natura* ten toon te stellen.

Van daar dat het materieel van het volksonderwijs te Parijs zal aanschouwelijk worden gemaakt door een volledig toegeruste schoolkamer op de *ware* grootte, met al haar tafels, banken, boeken, landkaarten, borden, enz.; wijders ook op de ware grootte, van een teekenschool, gestoffeerd met al de voorwerpen, benoodigd bij het onderwijs van een vak dat in de laatste jaren een verbazende uitbreiding heeft erlangd.

In deze school zal men, behalve de gewoonlijk gebezigde modellen en voorbeelden, al de teekeningen zien voor en van de hand der leerlingen zelve; van al de lijnen en strepen af, op de vormschool geschetst, tot de uitvoerige afbeeldingen toe op de ambachtsscholen voltooid. Deze boeiende tentoonstelling zal worden verhoogd door specimens van handenarbeid, uitgevoerd in de werkplaatsen belendende aan de aanvangsscholen voor jongens en meisjes, alsook in de leerschool op den stadsboulevard voor jongens en in de ambachts- en huishoudelijke school der rue Violet voor meisjes.





## UIT HET VRIJGEVOCHTEN LAND.

---

Na de Nederlandsche en Belgische afdeelingen te hebben bezocht komen wij, gaande door de kleine linker doorgang, voor de stamverwante Zuid-Afrikaansche Republiek, tusschen Uruguay en Zwitserland tegenover Haïti en Brazilië. Wie toch kent dat land (Transvaal) niet? Voor hetwelk nu ruim twee jaren geleden geheel Europa en Amerika door Nederland opgeroepen, op de bres sprong in vuur gebracht door zijn heldenstrijd tegen de overmacht! Aan de buitenzijde der afdeeling prijkt het wapen der Zuid-Afrikaansche Republiek, daarboven de naam van het land en de kleuren harer vlag die het geheel versieren.

Het is de eerste maal dat dit land zich op een Internationale Tentoonstelling doet vertegenwoordigen. Zeker kon de Tentoonstellingscommissie te Pretoria geen ongunstiger oogenblik hebben getroffen, daar toch door den oorlog met Mapoch een groot getal inwoners, hoofden van huisgezinnen op commando waren; toch echter gelukte het een genoegzame hoeveelheid artikelen te verkrijgen waardoor men hoopt dat voor een eerst optreden onder deze omstandigheden, het land toont een plaats

waardig te zijn onder de onafhankelijke rijken der wereld. De volgende artikelen kunnen wij daar bezichtigen.

Mineralen waaronder een partij gedegen goud van de Transvaalsche Goudvelden, wol, struisvogelvederen, ivoor, hoorn, elpenbeen, vellen sjambokken, Carossen, pijpen, graansoorten, vogels, insecten, gedroogde varens, gedroogde vruchten, sterke dranken, artikelen voor huiselijk gebruik, een groote partij Kaffer curiositeiten, waaronder assegaaijen, schilden enz. enz.







## CHINA.

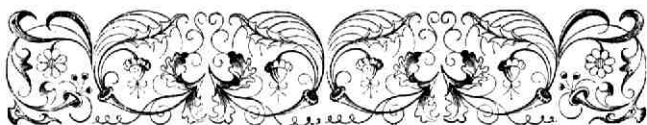
---

De ruimte, welke de inzending der Keizerlijk Chineesche Commissie beslaat, bedraagt niet minder dan 1400 □ M. en de meest mogelijke zorg is daaraan gewijd om aan 't geheel een zeer sprekend en tevens smaakvol uiterlijk te geven. De gevel stelt den ingang eener deftige woning voor en de achtergrond is ingenomen door eenige keurig gemeubelde kleine salons, waarvan de middelste bestemd is voor Z. Ex. Li Fong Pao, den Voorzitter der Commissie, Gezant bij de hoven van Italië, Oostenrijk, Duitschland, Zweden, Noorwegen, Denemarken, België en Nederland, die als zoodanig met zijne gemalin en zijn personeel zijne residentie in de hoofdstad houden zal gedurende den geheelen tijd der Tentoonstelling. De andere zijn ingericht als 't model eener slaapkamer en als kantoren en geheel in den stijl des lands gemeubeld. Vooraan in de Afdeeling bevinden zich in magazijnen de duplicaten der kostbare porceleinen, gouden, ivoeren en andere voorwerpen, de rijke zijden stoffen, kleine artikelen voor huiselijk gebruik enz., waarvan de stalen tentoongesteld liggen en opgehangen zijn in de menigte

kasten en vitrines, doch waaraan aanvankelijk niets veranderd wordt, zoodat de tentoonstelling haar karakter blijft behouden en men zich toch van alles wat men begeert, dadelijk voorzien kan. In de open ruimte aan het water bevindt zich nog eene soort van Pagode, welke als toegang dient voor een zeer sierlijk en kostbaar ingerichte Chineesche Jonk en een paar andere vaartuigen. Kosten noch moeite zijn door de Commissie aan eene waardige vertegenwoordiging van het Hemelsche Rijk gespaard. Den Heeren Tsien Teh Pei, Yin Tehang Wollu, King in Thai en Tseng Gusujung komt de eer der inrichting toe, welke onder leiding onzer stadgenoot den Heer K. Muller als Architect door den Heer G. Matthieu, timmerman en Jacobs als decorateur is uitgevoerd geworden. De Heer J. H. Meijer, die den tijdelijken eere-titel van Honorair Legatie Raad voert, is, voor zou verre zijn veel belangrijker betrekking hem dit toelaat, de raadsman en vraagbaak der Keizerlijke Commissie, en dit op bijzonder verlangen van Z. Exc. Li Fong Pao, doordien hij te Parijs en te Berlijn zeer dikwijls met de vertegenwoordigers van Z. Keizerlijke Majesteit mocht in aanraking komen en van nabij met die heeren bekend is.

Een paar vaardige verkoopsters, die vlug met de talen terecht kunnen, maken het bezoek aan deze Afdeeling bovendien zeer gemakkelijk voor hen, die er inkoopwen wenschen te doen. De Chineesche Commissie is steeds door meer dan één harer leden in de Afdeeling vertegenwoordigd en ook dezen spreken vloeiend Duitsch of Fransch, enkelen bovendien Engelsch.





## DE NEDERLANDSCHE KOLONIËN.

---

We hebben in het overzicht eenige indrukken medegedeeld omtrent het Indische park, ziet hier een opgaaf van hetgeen in het keurige gebouw, aan de Nederland-Koloniën gewijd, is tentoongesteld.

GROEP I. DE NATUUR DER GEKOLONISEERDE EN OVERHEERDE GEWESTEN. *1ste Klasse Geographie.* Bij de aanduiding van de meeste werken, althans van die daar eenigzins voor in aanmerking komen, is in de meeste van de bibliographiën eene korte ontleding van het werk gevoegd, en vallen daardoor de meer belangrijke in het oog.

*2de Klasse. Meteorologie en Aardmagnetisme.* Het Topographisch en Hydrographisch bureau, zoowel in Indië als in Nederland, het Rijksarchief, de Vereeniging voor statistiek, het Meteorologisch instituut te Utrecht, de bibliotheek van het Aardrijkskundig genootschap, hebben geleverd wat in deze klasse verlangd wordt; terwijl de verzameling van kaarten, die de Heer Bodel Nijenhuis aan de Academische bibliotheek te Leiden vermaakt heeft en het verslag van de Magnetische opneming van den

Indischen Archipel door Dr. E. Van Rijkevorsel, met de daarbij behorende kaarten, evenmin in deze klasse ontbreken als de reeksen magnetische en meteorologische waarnemingen door Dr. Bergsma te Batavia verricht, en uitgegeven op last van de Nederlandsch Indische Regeering.

*3de Klasse. Voorstellingen van het terrein.* Hier zijn in aanmerking gekomen de schilderijen van Javaansche landschappen van den Heer Payen, vroeger op het paviljoen te Haarlem voorhanden, thans overgebracht naar 's Rijks Ethnographisch museum te Leiden. Verder de schilderijen en teekeningen, voor zoover zij te krijgen waren, van verschillende kunstenaars en liefhebbers, die tafreelen van Indische landschappen, volkstypen en volksgebruiken op paneel, doek of papier hebben gebracht. Wij noemen hier slechts de heeren Sieburgh, Van Herwerden, De Grijs, Salm, Beijnen en niet het minst Radhen Saleh. Voorts de plaatwerken uitgegeven door de firma Buffa, door den Heer Mieling, door de Elsevier-Maatschappij; op Java naar schilderijen en teekeningen van Salm, door J. C. Greive; Van der Velde, gezichten van Neêrlandsch Indië, Insulinde naar teekeningen en schilderijen Van de Grijs door Van Kesteren, Indische typen door Van Pers, Oudheden van Java van Bik, enz. De photographiën van Woodbury en Page, van Van Kinsbergen, Van Meessens, het photographisch Album der Sumatra Expeditie; eene verzameling photographiën van Deli en de Bataklanden, van de Deli-Maatschappij enz.

*4de Klasse. Geologie en Mineralogie.* Hier zijn de Jaarboeken van het mijnwezen en de bewerkingen van de door Junghuhn verzamelde fossielen door Göppert, Martin en anderen. Specimina werden het best verkregen door het Mijnwezen in Nederlansch Indië, de Billiton (Blitong) Maatschappij; de Polytechnische School te Delft en 's Rijks Museum voor geologie te Leiden.

*5de Klasse. De plantenwereld.* De plantenwereld wordt door levende exemplaren vertegenwoordigd. De Botanische tuinen van Amsterdam, Leiden en Utrecht, het Genootschap Natura Artis Magistra te Amsterdam, de Rotterdamsche Diergaarde, het Koninklijk Zoölogisch Botanisch Genootschap te 's Gravenhage en de bloemisten,

die zich met de kultuur van Indische planten bezig houden, hebben tot het doel der Tentoonstelling bijgedragen. Gedroogde planten zijn ingezonden door 's Rijks Herbarium te Leiden, van 's Lands Plantentuin te Buitenzorg, van den Directeur van 's Lands Kina-aanplant in de Preanger, van het Koloniaal museum te Haarlem en van vele particuliere herbaria.

Voor beschrijvingen en afbeeldingen der Flora heeft men: het Ambonsch kruidboek van RUMPHIUS, de Hortus Malabaricus van VAN RHEEDE, de werken van NORONHA, CLUSIUS, DE BONT, DODONAEUS, enz., het botanische deel van de Verhandelingen der Natuurkundige Commissie, de Rumphia en Flora Javae van BLUME, de Plantae Junghuhnianae, de Flora van Nederlandsch-Indië en de Annales van 's Rijks Herbarium van MIQUEL, de Annales du Jardin Botanique à Buitenzorg, de werken van de Koninklijke Natuurkundige Vereeniging van Nederlandsch-Indië te Batavia en andere werken over de Indische plantenwereld; vooral ook prachtwerken, als: de bladen, bloemen en vruchten van Mevrouw HOOLA VAN NOOTEN.

*6de Klasse. De dierenwereld.* Eene kleine, maar uitgezochte verzameling opgezette dieren, om een overzicht te geven uit het Museum van Natuurlijke Historie te Leiden, uit de verzamelingen van Natura Artis Magistra, de Rotterdamsche Diergaarde en de verzamelingen van particulieren.

Voor de beschrijvingen des Fauna, heeft men de «Monographies des Mammifères», de «Planches coloriées d'oiseaux» van Temminck, de Erpétologie (Physionomie des serpents) en de vogels van Neêrlandsch-Indie van SCHLEGEL, het Zoölogisch gedeelte der Verhandelingen van de Natuurkundige Commissie in Neêrl.-Indie, de Ichthyologische atlas en overige werken van BLEEKER, de Ambonsche rariteitkamer van RUMPHIUS, CRAMERS Uitlandsche kapellen, de uitgaven van Natura Artis Magistra en vele andere oudere en nieuwere werken.

*7de Klasse. Anthropologie.* Aan anthropologie, in meer bepaalden zin van onze overzeesche bezittingen, werd tot nu toe ten onzent weinig gedaan, en is alles

dienaangaande met ethnographie doorweven. Swaving's cranialogische studien zijn onder de meer zuiver anthropologische proeven het eerst te noemen. Buitenlanders: de Quatrefages, Bekcari, Wallace, de Macklay, enz. vooral Dr. A. B. Meyer leverden meer, en kunnen, gelijk voor W. Indie, Benoit, geraadpleegd worden; doch de Indische tijdschriften, — daaronder vooral de uitgaven van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, het Natuurkundig Tijdschrift, dat van het Nederlandsch Zending Genootschap, dat van Nederlandsch Indie, en de Bijdragen van het Koninklijk Indisch Instituut, ook om hunnen overigen inhoud reeds als bepaalde elementen van de tentoonstelling te achten, — bevatten vele en goede, doch verspreide gegevens op het gebied van anthropologie.

GROEP II. DE INLANDSCHE BEVOLKING DIER GEWESTEN.  
*8ste Klasse. Bevolkingsstatistiek.* De koloniale verslagen leveren omtrent de bevolkingsstatistiek van Nederlandsch-Indie nog altijd de gegevens, welke de waarheid het meest nabij komen. In de latere jaren is ook aan de samenstelling daarvan door de autoriteiten meer zorg besteed, terwijl de uitkomsten van de statistieke opname van Java althans meer zekerheid hebben verschaft, omtrent de dichtheid der bevolking van Java, hare toe- of afnemings, hare samenstelling en andere bijzonderheden meer, wier kennis voor eene goede bevolkingsstatistiek onmisbaar is.

*9de Klasse. Huisselijk en maatschappelijk leven.*

A. *Afbeeldingen en modellen.* Het verkrijgen van modellen van huizen, stallen, schuren enz. leverde weinig bezwaar op. Zij waren in overvloed voorhanden in 's Rijks Ethnographisch Museum, in de ethnographische Collectie van Natura Artis Magistra, in die van het Zendinghuis te Rotterdam, van de Gemeente-instelling voor de opleiding van Indische ambtenaren te Delft, enz.

Overigens zijn er allerlei modellen op kleine schaal van huizen, enz. van West Java, zelfs volledige stellen van eene Soendaneesche kampong. Het bewerken van die modellen, die veel aftrek vinden, is in Indie eenigermate een tak van nijverheid.

B. *Huisraad.* Huisraad is in natura voorhanden.

C. *Kleeding en opschik.*

D. *Voedingsmiddelen.* In deze rubriek is veel tentoongesteld dat op het Koloniaal museum der Maatschappij van nijverheid te Haarlem voorhanden is.

E. *Opwekkende middelen.* Gereedschap tot bereiding, gebruik en bewaring, met name van tabak, betel en opium is voorhanden.

F. *Zeden en gewoonten.* Zeden en gewoonten zijn op eene tentoonstelling niet anders te vertegenwoordigen dan door daarbij gebruikelijke toestellen, werktuigen, kleeding en sieraden, hetzij in originali of door modellen op kleinere schaal, dan wel door teekeningen, photographien, enz.

Begravenissen, optochten bij huwelijken, bij besnijdenissen, worden door afbeeldingen (groepen) vertegenwoordigd. De offers gedurende de zwangerschap (het z. g. henghib-feest bij de Javaansche grooten), de toestellen gebruikelijk voor de behandeling der pasgeboren kinderen, spelen en vermaken enz. enz. vindt men hier.

G. *Pauperisme.* Mededeelingen omtrent het pauperisme onder de inlanders zijn hoofdzakelijk door de Indische regeering en door de ambtenaren bij het binnenlandsch bestuur, die zich op de studie van de inlandsche huishouding toeleggen, gezonden.

10de Klasse. *Middelen van bestaan.*

A. *Jacht en visscherij.* Bijzonder volledig voor jacht- en visscherij is de verzameling der Sumatra-expeditie, door het Aardrijkskundig genootschap aan het Rijks Ethnographisch museum geschonken.

B. *Veeteelt.* Hetgeen bij de 8ste klasse omtrent de bevolkingsstatistiek is aangeteekend, geldt hoofdzakelijk ook voor de statistiek van den veestapel, en voor meest alle statistieke gegevens, waarvan in het programma sprake is.

C. *Teelt van nuttige insecten.* Verschillende bombyxsoorten worden in den Nederlandsch-Indischen Archipel geteeld. In Noord-Sumatra is die teelt meer uitgebreid geworden; o. a. wordt de zijde in Atjeh tot vischnetten en vischsnoeren verwerkt, waarvan het Koloniaal museum te Haarlem exemplaren bezit. Op Java werd de zijde-

rups van Siam ingevoerd, en eene proefinrichting nabij Buitenzorg in kampong Tjikema gevestigd, onder bestuur van den Siamees Bapaloewas. Van die zijde zijn monsters aan te vragen bij de regeering als landheer van het domein Bloeboer. Bij de monsters en exemplaren van de dieren in allerlei graad van ontwikkeling is eene verzameling der gereedschappen en van de voedingsmiddelen, bladeren van de bebesaran (*morus indica*), de loewang (*Broussonetia papyrifera*), djarak (*ricinus communis*) moeten gevoegd worden.

*D. Land- en tuinbouw.* Voor het bijeenbrengen van de voortbrengselen van land- en tuinbouw van den inlander, van de werktuigen daarbij gebezigd, zoomede voor de inzending van modellen van bergplaatsen en schuren, verleende het Gouvernement hulp evenals reeds genoemde maatschappijen en genootschappen en particuliere landeigenaren.

*E. Bosch-producten.*

*F. Mijnbouw.* De Koloniale Regeering, het Bureau van het mijnwezen en de Mijningenicurs, de Gewestelijke Besturen van de residentieën waar goud, kwikerts, diamanten, platina enz. door inlanders (op eigen gelegenheid) worden ontgonnen, en 's Rijks mineralogische verzamelingen hebben hier medegewerkt.

*G. Nijverheid.* Ook van het hier vermelde is veel in verschillende, reeds opgenoemde verzamelingen voorhanden, doch in deze rubriek vooral is op de hulp van de autoriteiten en van de bijzondere personen in onze Indische bezittingen gerekend en niet het minst op die der zendingen, zullen die uit den aard hunner roeping met de inheemsche bevolking in zulke nauwe aanraking komen.

*H. Handel en Scheepvaart.* Omtrent de overzichten van handel en zeevaart in tabellen en graphische voorstellingen, gedragen wij ons aan hetgeen reeds elders, omtrent statistische gegevens is aangeteekend geworden.

Het Maritieme Museum van de Yacht-club te Rotterdam bevatte eene bijzonder fraaie en rijke verzameling van Indische vaartuigen en van alles wat tot de inlandsche scheepvaart betrekking heeft.

Ook 's Rijks Etnographisch museum en de Modellen-



kamer van Marine zijn rijk aan modellen van vaartuigen van Celebes, Sumatra, enz., terwijl mag vermeld worden, dat in andere der meermalen genoemde musea, nog veel werd aangetroffen.

Wegen en vervoermiddelen zijn door plannen en modellen vertegenwoordigd, waartoe de medewerking van het Departement van koloniën, en voor zooveel Indië betreft, dat van Burgerlijke openbare werken en het Militair departement te Batavia, zoomede van onze ingenieurs en nijverheidsmannen op Java, onontbeerlijk was.

Voorbeelden van inlandsche wijze van verpakking, stempels en handelsmerken zijn hoofdzakelijk door tusschenkomst van onze kooplieden verkregen.

#### *11de Klasse. Kunsten en wetenschappen.*

*A. Teeken- schilder- graveer-, beeldhouw- en lakwerk.* Veel wat tot deze rubriek behoort, werd gevonden in de openbare bibliotheken, vooral die van Leiden, de Ethnographische musea en op het Museum van oudheden te Leiden, en van het Batavisch Genootschap van kunsten en wetenschappen.

Van snijwerk aan huizen en meubelen is uit de musea en door toezendingen uit Indie, veel bijeengebracht. De Sumatra-expeditie heeft ons met vele fraaie proeven van snijwerk bekend gemaakt.

*B. Muziek en muziekinstrumenten.* Zeer fraaie en volledige Gamelans, Wajang- en Topeng-stellen waren voorhanden in 's Rijks Ethnographisch en in het Koloniaal museum te Haarlem.

#### *C. Tooneeltoestellen en tooneelvertooningen.*

*D. Schrijf en drukkunst.* Proeven van schrijf- en drukwerk vond men in de openbare bibliotheken; modellen en monsters in de ethnologische musea, en waren het best vertegenwoordigd in het museum van het Bataviasch Genootschap van kunsten en Wetenschappen.

*E. Wetenschappelijke kennis.* De elementen van wetenschappelijke kennis, behalve door handschriften, boeken, tijdschriften en dagbladen, vertegenwoordigd door Javaansche Zodiac-bekers, Kotika's, Pawoekan's en Woe-koekalenders, werktuigen voor den landbouw-kalender, verzamelingen van inlandsche geneesmiddelen, de bekende

kaart van Tjiëla (natuurlijk in litographische reproductie) enz.

F. *Onderwijs*. Hier is een model van een langgar en omschrijving van de inrichting van eene pesantren, welke van Java licht te ontbieden waren (bijv. uit Ngawi); schoolbehoeften waren in elke ethnologische verzameling voorhanden.

Ook het onderwijs, door van Regeeringswege opgeleide en bezoldigde inlandsche onderwijzers aan inlanders gegeven, of door de zendelingen aan inlandsche bekeerlingen of hunne kinderen verstrekt, verdient hier de aandacht.

12de Klasse. *Godsdienst en godsdienstige gebruiken*. Modellen van tempels en moskeeën, afgodsbeelden en verder de verschillende zaken in deze klasse gevraagd, waren in de verschillende ethnologische verzamelingen, zoomede in 's Rijks Museum van oudheden en in het Museum van het Bataviasch genootschap, overvloedig voorhanden; en is verder hier op de plaatwerken te wijzen van de tempels op Java en elders, vooral op die van den Boro-Boeddhoer, zoowel de lithographische reproducties door het gouvernement uitgegeven, als de photographiën van Kinsbergen en anderen. Het Koninklijk Indische Instituut bezat een tal van opmetingen van plattegronden van bijna alle tempels van Java. Ook op het Museum van oudheden waren vele teekeningen voorhanden.

13de Klasse. *Regeeringsvormen en staatsinstellingen*.

A. *De tegenwoordige en vroegere regeeringsvormen*. Voor de literatuur omtrent de vroegere en tegenwoordige Regeeringsvormen van ons Indisch gebied, mocht men zich verlaten op den rijken schat, welke in openbare en bijzondere bibliotheken wordt aangetroffen.

Afbeeldingen van Vorsten, Grooten en Hoofden werden hier en daar in particuliere verzamelingen of portefeuilles aangetroffen.

B. *Krijgswezen*. Voor deze rubriek is gerekend moeten worden op de medewerking van het Militair departement in Indië en van de Officieren van het Indische leger, of van die van het Nederlandsche leger, die in Indië zijn gedetacheerd geweest, deels op die der Ambtenaren bij het Binnenlandsch bestuur, vooral op de buitenbezittin-

gen, deels ook wat de drie laatste categoriën betreft, op de ethnologische musea, zoo hier te lande als in Indië.

Schoone verzamelingen van wapenen waren voorhanden in het Museum van het invalidengesticht te Bronbeek, in de reeds vermelde collectie van den Heer van Rijkce-vorsel, in 's Rijks Ethnographisch museum te Leiden, in het Koninklijk kabinet van zeldzaamheden te 's Hage en in het Ethnographisch Museum van Natura Artis Magistra. Ook zijn vele fraaie wapenen in het bezit van particulieren, o. a. bevond zich op de Geographische Tentoonstelling te Parijs eene keurige verzameling, behoorende aan den Heer v. d. Broek d'Obrenan; ook die van den heer E. T. M. Helmkamp te 's Hage.

C. *Middelen tot de openbare rust en veiligheid.*

D. *Rechtstoestanden en rechtsgebruiken.*

E. *Openbare Gebouwen.* Modellen of afbeeldingen van de hier bedoelde openbare gebouwen zijn voorhanden.

GROEP III. DE EUROPEANEN IN DIE GEWESTEN EN HUNNE BETREKKINGEN TOT DEN INLANDER. *14de Klasse. Ontdekkingsreizen en onderzoekingstochten.* Hier is de hulp van den boekhandel en van de openbare boekerijen ingeroepen, inzonderheid van de gecombineerde bibliotheek van het Koninklijk Instituut voor Indische taal-, land- en volkenkunde en van het Indisch Genootschap.

*15de Klasse. Koloniale stelsels, hun toepassing en uitkomsten.* Ook deze klasse is hoofdzakelijk literarisch gebleven.

*16de Klasse. Zee- en landmacht in de Koloniën.* Bijna alles in deze rubriek tentoongesteld is verkregen door de welwillende medewerking van de Ministers van Marine en Koloniën, van de Kommandanten der land- en zeemacht in Indië en van die Officiëren die door hunne plaatsing of studie in de gelegenheid waren deze klasse tot die mate van belangrijkheid te verheffen, waarvoor zij vatbaar was.

*17de Klasse. Openbare werken.* Plans, teekeningen en modellen van de verschillende werken in het programma genoemd, zijn verkregen door den Directeur der burgerlijke openbare Werken, van den Inspecteur der Staatsspoorwegen, van den Hoofdingenieur belast met

den aanleg van de haven van Batavia, van de Ingenieurs en waterstaatsambtenaren in Nederlandsch Indië.

Draagbare spoorwegen zijn in Indië reeds in verschillende streken in gebruik. De verschillende stelsels dragen wel verschillende en uiteenlopende namen, doch zijn in het wezen der zaak bijna identiek. Het systeem Decauville was een der eersten in Frankrijk; bijna gelijktijdig begon Fowler in Engeland te leveren. Diens stelsel is het beste gebleken daar hij stalen rails bezigt, die, tegenover een onbeduidend hooger prijs, een veelmalen grootere duurzaamheid bezitten.

Modellen van transportkabels, hoewel nu niet ten onzent in gebruik, veel daarentegen ter westkust van Zuid-Amerika, zijn hier evenals modellen van den zwevenden kabelspoorweg bijgevoegd.

Het was hier de meest geschikte gelegenheid om een verzameling te voegen van schadelijke dieren, bv. witte mieren, steenboorders, paalwormen enz. en voorbeelden van de verwoestingen die zij aanrichten.

*18de Klasse. Telegraphie en postwezen, telephonen, seinen.* Het oorspronkelijk uit Europa aangevoerde telegrafie-materieel onderging tusschen de tropen plaatselijke wijzigingen, meestal slechts met kleine bijzonderheden, doch door de ondervinding noodzakelijk gebleken.

Van de intertropische kabels zijn monsters voorhanden, zoowel van het voor die zeeën bestemde gedeelte als van de kustenden. Ook van de door intertropische oorzaken; b. v. koraalaanwas, beschadigde gedeelten (de landkabel b. v. door de olifanten op Sumatra ineengedraaid). Dan ook de aan ons Indië eigene telegraafpalen van levend hout, t. w. van de randoe djawa (*Eriodendron anfractuosum*) waarvan de vrucht, als kapok, een goed handelsartikel is.

*19de Klasse. Handel en scheepvaart op en in de koloniën.*

A. *Literatuur omtrent handelswetgeving.*

B. *Statistiek der handelsbeweging en scheepvaart.*

C. *Vervoer te land en te water.*

D. *Mededeelingen betreffende de handel- en credietinstellingen.*

E. *Munten en Muntwezen. Zegels.*

20ste Klasse. *Landbouw en nijverheid.*

A. *Beschrijving van den Landbouw.*

B. *Landbouwwerktuigen.*

C. *Landbouw-etablisementen.* Eigenaren van suiker- en indigofabrieken, van koffieondernemingen of koffiepelmolens hebben op aansporing van het hoofd-comité of van de agenten in Indie modellen, teekeningen en beschrijvingen van hunne fabriekmatige inrichtingen inzonden.

D. *Handleidingen voor den landbouw.*

E. *Landbouwstatistiek.*

F. *Voortbrengselen van den landbouw.*

G. *Boschcultuur.*

H. *Mijnbouw, metallurgie en artesische putten.* Hier vindt men: Bangka's stroomtinontginning, mijnbouwkundige opneming, onderzoek voor de mijnen, smeltwijze, gesteenten, mineralen, tin en verworpen slakken van de Chineesche en verbeterde smeltwijzen;

Sumatra's en Borneo's mijnbouwkundige en geologische onderzoekingen, gesteenten, mineralen, versteeningen, ertsen en ontginbare steenkolen op die groote eilanden;

Java's talrijke onderzoekingen, gesteenten, mineralen, versteeningen, keukenzout door verdamping van zeewater en van bronwater (distr. Kradanan, res. Semarang) gewonnen, en petroleum;

de kolenontginning in de Zuid en Ooster afdeeling van Borneo;

de ontginbare steenkolen in Nederlandsch Indië en hunne groote waarde als brandstof en van enkele als gas-kolen;

belangrijke afzettingen van magneet ijzererts en haematiet op Bangka, Blitong, Borneo, enz.;

de diepe grondpeilingen, boortuigen daarbij gebruikt, verbeteringen daaraan toegebracht en drinkwatervoorziening daardoor op Batavia en andere plaatsen verkregen, en, de zoogenaamde «eetbare aarde» (tanah ampo) van vele plaatsen in Nederlandsch Indië, welke aarde op de Parijsche tentoonstelling, in 1878, zeer de aandacht trok van sommige geleerden, enz. enz.

I. *Nijverheid.* Het belang der Indo-Europeesche fabriekanten en handwerkslieden bracht mede, dat zij van de gelegenheid, hun door deze Tentoonstelling aangeboden, gebruik maakten om de voortbrengselen hunner nijverheid meer bekend te maken en te doen zien wat, onder Europeesche leiding, door inlandsche werklieden kan worden tot stand gebracht.

21ste Klasse. *Huiselijk en maatschappelijk leven van den Europeaan.* A. *Benoodigheden voor den passagier,* en B. *Het leven in de koloniën.*

C. *Pauperisme.*

22ste Klasse. *Opvoeding en onderwijs.*

A. *Voorbereidend, lager, middelbaar en hooger onderwijs.* Tot het bijeenbrengen van hetgeen voor deze klasse verlangd wordt, is voornamelijk op de hulp en medewerking van het Departement van Koloniën en de Indische regeering gerekend, bij de groote uitbreiding die het onderwerp van Staatswege verkreeg en de ruime en goede inrichting van het geheel. Doch was ook medewerking gewenscht van de zendinggenootschappen, waarvan vooral het Nederlandsche, o. a. in de Minahassa, het onderwijs op ruime schaal en doelmatig inrichtte, en eene eigen drukkerij en ruimte van eigen leermiddelen bezit.

B. *Zendingsarbeid.* De hier gewenschte mededeelingen omtrent den arbeid der zendelingen in Nederlandsch Indië, zijn te vinden in de jaarlijksche verslagen der zendelinggenootschappen, die, evenals de overige door hen uitgegeven werken, kaarten, enz., bijv. de kaart van de Minahassa door Graafland, beschikbaar zijn gesteld, ten einde den arbeid hunner zendelingen te doen kennen en waardeeren.

23ste Klasse. *Wetenschappelijk onderzoek.* De hier bedoelde voorwerpen — die verder hunne aanvulling vinden in de tweede Afdeeling (Uitvoerhandel) — zijn meer uitsluitend die, deels van Europeesche herkomst; deels van eigen vinding, die in overeenstemming met de omstandigheden waarin zij gebruikt werden, gewijzigde inrichting of eindbestemming kregen; vooral wijzigingen aan de werktuigen en toestellen voor geographische en

topographische opnamen. Dan alle de toestellen door den opzichzelfstaanden wetenschappelijken reiziger uitgedacht om aan bepaalde behoeften te voldoen; bijv. trechters van glanzend blik met wijden mond en inmondende in stopflesschen, tot opstellen in de galerijen of buitenshuis onder lampen en lichten, om in korten tijd veel insecten te vangen.

A. *Behoeften voor het aanleggen van wetenschappelijke verzamelingen*, en B. *Werktuigen voor wetenschappelijke waarnemingen*. Leveranciers van behoeften voor wetenschappelijke verzamelingen en vervaardigers van astronomische en physische instrumenten werden uitgenoodigd, om in deze rubrieken tentoontestellen al wat hun vak belangrijks oplevert.





## FRANKRIJK.

---

Na even een blik te hebben geworpen in de keurig gemeubileerde vertrekken der *Agence Générale Française* van de heeren Estor en Mortier nemen wij de belangrijke en echt fransch-smaakvolle verzameling van dit land in oogenschouw.

Wanneer wij de *Agence Générale* verlaten komen wij in de volle Fransche afdeling, echt Fransch, zoowel door haar eenvoudige, nette en goedgeachte versiering als door de tegenwoordigheid der wachters, een detachement matrozen, die niet onder de minsten der Fransche marine schijnen gekozen te zijn. Niets geeft overigens aan het geheel een meer lokale kleur dan matrozen op een koloniale tentoonstelling te Amsterdam.

Wanneer men verder in de Fransche afdeling doordringt schijnt het paleis steeds uitgebreider vormen aan te nemen, het groote schip van het gebouw of *galerie d'honneur* wordt breder en steeds wordt de blik ruimer, de glazen afscheiding verdwijnt, het begin heeft geen einde meer, het is een oneindige ruimte!

Dat wonderlijk effect heeft men te danken aan de



uiterst gunstige verhoudingen en aan het uitstekend plan der decoratie van den bekwamen architect der Fransche commissie den heer Boulanger, die zeer juist begrepen heeft dat Frankrijk zich moest onderscheiden door een eenvoudige, doch smaakvolle versiering der afdeeling, hij heeft wat beters willen leveren dan een gewone decoratie en om dat vraagstuk op te lossen heeft hij een versiering aangebracht waarvan de eenvoudige grootsche vormen, de reusachtige afmetingen van het schip van het gebouw nog schijnen te vergrooten.

Wij zullen onze wandeling in de galerie d'honneur beginnen en daarna de nevgalerijen bezoeken.

Een allée, die acht meter breed is en waarin de firma's Barbedienne en Christoffe hunne allerprachtigste en grootsche inzendingen hebben tentoongesteld, leidt ons naar het pavillon d'honneur, het middelpunt van de Fransche afdeeling. Verrast zal de toeschouwer den blik laten rusten op dit gebouwtje dat in zich al wat de fijne, Fransche smaak kon uitdenken vereenigt. Zij die het voorrecht zullen genieten om door te dringen in dit heiligdom, zullen verbaasd staan over de prachtige voorwerpen, in dit paleis in miniatuur bijeengebracht, maar de *Officiële Wegwijzer* heeft dit voordeel boven de bevoorrechten, dat hij ons op de hoogte zal stellen van al die wonderen, zonder dat wij ons de moeite behoeven te geven, de rijke schrijnwerkers-fabricaten van Fourdinois, de bronzen en meubelen van Dasson, de gebakken pannen van Deck en de duizend en een andere voorwerpen van schrijnwerkers- en meubelmakerskunst en van decoratie, waarvan binnen dit paleis een eenige verzameling is geexposeerd, te gaan bezichtigen.

Nog langen tijd zouden wij onze wandeling in dit paviljoen, dat men met recht een modern museum zou kunnen noemen, op deze wijze moeten voortzetten wanneer wij alles wilden opsommen, maar andere niet minder verleidelijke inzendingen lokken ons tot een spoedig bezoek, zooals de belangrijke verzameling van M. Froment Meurice, de twee fraaie inzendingen van de aardewerkfabrieken van Gien Choisy—le Roi, niet ver daarvan af de belangrijke en bezienswaardige

groepen van de firma's *Mesureur en Monduit*, van *Duranne* en van *la Société du Val d'Osne*.

Wij hebben alle Fransche exposanten die in de galerie d'honneur etalceren opgenoemd, hun aantal is zooals men ziet niet talrijk en de ingenieur der Fransche commissie, de heer *Edmond Halpken*, kwam toen op de vernuftige gedachte in het midden der Fransche afdeeling breede doorgangen te laten, ten einde de circulatie te bevorderen, terwijl aan de ingangen der verschillende galerijen der afdeeling, die inzendingen en voorwerpen zijn geplaatst, die velen belangstelling inboezemen en aller aandacht trekken.

Zoo zien wij rond ons ten eerste rechts, de Fransche kleermakerij met al wat daaraan annex is in de eerste galerij, ameublementen, tapijtwerk, stroofabricage en het juweliersvak in de tweede, de zijden, linnen en katoenen étalages in de derde.

Ter linkerkzijde de pottenbakkerskunst, de wetenschappen, de koloniale tentoonstelling, vervolgens de bronzen voorwerpen en de verschillende inzendingen der rijtuigmakers, eindelijk de boekverkoopers, de muziekinstrumenten, waaronder de prachtige piano's van *Pleyell-Wolff* een eerste plaats bekleeden, de chemische en voedingsproducten.

Het groot aantal inzendingen, die verscheidenheid in de zijgalerijen, waarvan de versiering steeds even smaakvol is, is niet minder belangrijk, gewichtig en fraai dan de inzendingen der galerie d'honneur.

In één woord, en dat behoeven wij wel nauwelijks te zeggen, de inzendingen, zijn het land der exposanten ten volle waardig. Frankrijk zal, ondanks zijne politieke troebelen, ondanks zijne revoluties, altijd Frankrijk blijven, d. w. z. het land van den bon ton, het land der sijne industrie bij uitnemendheid, het land dat de ware kunst op hoogen prijs stelt.

Laat ons b. v. een oogenblik stilstaan bij groep 24 voor de wonderschoon gemeubileerde zaal, in Amerikaanschen stijl, die de firma *Damon en Co.* exposeert, voor de allereurlijkste inzending van meubelen van *Drouart*, het lederwerk in relief, een inzending van *M. Fleury* en bij het

bed van Jansen-Olivier, dat om zijn buitengewone pracht eveneens veler aandacht zal trekken; al deze firma's zijn Parijsche huizen en wij gelooven dat een dergelijke fijne smaak niet gemakkelijk bij eenig ander volk zal worden aangetroffen.

Groep 25 is niet minder interessant dan de vorige. Hier vinden wij de praktische nijverheid bij uitnemendheid grenzend aan de industrie die zich hoofdzakelijk op het fabricceeren van voorwerpen van weelde toelegt, zooals de onverslijtbare tapijten van de Compagnie Nationale du Linoleum en de alombekende fijne tapijten van de firma Wallet van Neuilly, ook die van Bracquinié en de bekoorlijke stoffen voor ameublementbekleding van M. Dumet, van Parijs, die zelfs de meest Parijsche Parisienne zouden tevreden stellen.

Ook groep 29 is als uitstekend geslaagd te beschouwen, die van het pottebakken, van porcelein en kristalwerk. Schitterend en opmerkenswaardig is het kristalwerk van de Cristallerie d'Emter, ook de salon, waarin door twee der grootste fabrieken van Limoges wordt geëxposeert, is alleszins der vermelding waardig, de firma Redon zond eenige tafelserviezen, die zelfs den meest eischenden zullen voldoen, terwijl M. Laporte een verzameling van allerliefste bisquitbeelden exposeert, die het stempel van Franschen smaak dragen.

Aan den ingang der galerij vinden wij de inzending van de beroemde firma Clement Massier, vroeger te Vallauris thans te Golfe Jean gevestigd, en waarvan de aarden kunstvoorwerpen door alle kenners en verzamelaars op zeer hoogen prijs worden geschat. Wij zouden geheele pagina's kunnen vullen wanneer wij alles zouden opsommen wat in deze 29<sup>e</sup> klasse belangrijk is, wij zullen er ons dan ook toe bepalen te zeggen dat ook deze groep in zijn geheel een sieraad der tentoonstelling is.

Datzelfde zouden wij ook kunnen zeggen van de groepen 34, 35 en 36, de meest complete en de meest voorziene. Deze zullen hoofdzakelijk aan onze lezeressen zeer veel belang inboezemen, want hier vinden wij stoffen, kleederen er, last not least, juweelen kostbaarheden en sieraden van de eerste Parijsche huizen, zooals Sandoz,

Boardier, Fouquet, Lion enz. Wanneer wij de namen van alle groote fabrieken, die stoffen ingezonden hebben, zouden willen opnoemen, waren vele bladzijden nog niet voldoende. Als de grootste fabriek ter wereld voor het merinos wordt de firma Sieber, Seydoux en Co. vermeldt, die zes duizend werklieden in hare fabrieken brood verschaft, hare étalage is keurig, smaakvol en rijk. Tegenover deze inzending is de uitstalkast van een der voornaamste stoffen- en zijdeververs, de firma Chappat van Clichy la Garenne, die juist dezelfde stoffen inzond als de hierbovengenoemde firma Sieber-Seydoux.

De lakens zijn niet minder goed vertegenwoordigd, want wij vinden er de eerste merken van Elbeuf en van Sedan, wij maken de bezoekers bijzonder opmerkzaam op de zwarte stoffen van Robert en Zoon te Sedan, op de fantasiestoffen van de firma Montagnac, eveneens te Sedan woonachtig, en die van het huis Pinon-Guérin te Reims.

Wanneer wij niet alle heeren echtgenooten tegen ons willen hebben, moeten wij niet te veel uitwijden over groep 35, waaronder wij de inzending vinden der Parijsche naaisters en in eenige bijzondere uitstalkasten die van voorname modemaaksters, zooals mad<sup>me</sup> Alexandre, waarvan het fraaie manteltje voor gelegenheden in staat is aan alle Hollandsche dames het hoofd op hol te maken.

Doch laat ons hiervan afstappen er niet verder over uitwijden, en ter afwisseling bij groep 38 eens een kijkje nemen, zonder twijfel een der meest practische, die der voedingsproducten.

Lieve hemel wat een aantal flesschen en tonnen!

Aan de eene zijde verduurzaamde levensmiddelen, de fijne Sardines van Nantes, gedroogde groenten, die men ons opdischt in den vorm van julienne. Ziet, deze uitstalkast is van den eenigen fabrikant van dit product, Prevét en Co. te Parijs, niet ver van die der heeren Gebrs. Amieux, het welbekende merk van sardines in ons land; aan de andere zijde der galerij gesuikerde producten, zooals ingelegde vruchten, confituren en die tallooze, kleine versnaperingen, die gewoonlijk als dessert dienst doen. De inzending der firma Fau van Bordeaux,

waarvan de prunes d'ente (pruimedanten) overal bekend en geacht zijn, verdient hier bijzondere vermelding.

Wij zijn nu tot de likeuren en de pimentdranken gesignalerd. Weinigen der fabrikanten uit Dijon en omstreken missen op het appel, bijna allen zijn vertegenwoordigd, en eenigen, zooals M. Rouvier b. v., hebben inzendingen en étalages die zeer welgeslaagd zijn.

Eindelijk nog de wijnen en sterke dranken, een afdeeling, die tot de beste en meest vertegenwoordigde telt, niettegenstaande de phyloxera. Eenige firma's, zooals b. v. het huis Dupont en Co. van Cognac, wier merken hier wel bekend zijn, hebben het op grooten voet aangelegd. Deze firma heeft alleen voor zijn gebruik een eigen salon, die zeer rijk en net is ingericht. Zeer eigenaardig is ook de étalage van Guichard Potheret en van Chalon en Marne, een der bekendste huizen uit Bourgogne.

Op een etalage die trapsgewijze is ingericht, hebben zich alle eigenaars van wijngaarden vereenigd, zooals o. a. de Pontet Canet, de Chateau d'Issau, de Brouer Cantenac, de Chateau Latour, Cornet, de Leviler enz. Het water komt ons onwillekeurig in den mond. Wij, voor ons, zouden liever lid van de jury zijn in deze afdeeling, dan in de afdeeling der pharmacie bijvoorbeeld.

Van pharmacie gesproken! Wij noteeren de chemische en pharmaceutische preparaten van de Heeren Chassaing en Co., als Pepsine, Diastase, Pepton, enz. zuivere bromet: potassae, phosphorzure kalk.

De heer Chassaing, wiens der spijsverteering bevorderend mengsel — genaamd Chassaing-wijn — met pepsine en diastase zijn naam op uitstekende wijze bekend gemaakt heeft, stelt de verschillende gistende, der spijsverteering bevorderlijke dranken ten toon, waarvan tegenwoordig een zoo veelvuldig gebruik wordt gemaakt bij de behandeling der aandoeningen van de spijsverteringsorganen.

Wij noodigen de bezoekers uit eenige oogenblikken met aandacht aan deze vitrine te wijden.

De Heer Chassaing heeft met zijn pepsine eenige belangwekkende gevallen van spijsverteering bewerkt, waar-

door de wijze van werking van dezen gistenden drank zeer duidelijk wordt gemaakt.

Het zou ons natuurlijk gemakkelijk vallen nog langen tijd onze wandeling in de Fransche afdeeling voort te zetten, daar deze ongetwijfeld de meest complete der geheele tentoonstelling is. De commissaris-generaal der Fransche afdeeling de graaf de St. Foix en zijn secretaris-generaal de heer Monthiers zijn zeker eer met hun land in te leggen, en dat is de mooiste en welverdiende lof die wij deze twee ijverige functionarissen kunnen geven.

Moeten wij voor dat wij de Fransche afdeeling verlaten nog wijzen op de belangrijke machines-galerij, waar ook alles wat Frankrijk van eenige beteekenis op het gebied van mechanica, van de werkplaatsen van Cail af tot aan de persen van Marinoni toe vervaardigt, is tentoongesteld, het publiek heeft geen aanwijzing noodig van wat het allerbelangrijkste is in een galerij als deze en het gefluit der locomotieven, het geraas der machines zal den weg wel van zelve wijzen. In Frankrijk, zegt men, eindigt alles met een liedje. Laten wij dus gedachtig aan het spreekwoord «'s lands wijs 's lands eer», de gewoonten van het land volgen en onze lezers, doch onze lezeressen in het bijzonder, opmerkzaam maken op het fraaie Concert-Spectacle des Ambassadeurs, dat dagelijks twee voorstellingen zal geven, waarvan de een van 2 tot 6 uur 's middags zal plaats hebben, terwijl de andere om acht uur 's avonds zal aanvangen en waar allen die in Parijs als café-chantant zangers of zangeressen uitmunten zullen vereenigd zijn, behalve acrobaten, clowns en specialiteiten van alle landen. Deze inrichting zal 's avonds met electrisch licht verlicht zijn en wordt naast de galerij voor fraaie kunsten geplaatst, terwijl zij ook zoodanig wordt ingericht dat getrouwde heeren er hunne dames mede kunnen brengen, wat thans nog slechts in zeer weinige café-chantants te Amsterdam het geval is.





## HET PAVILJOEN VAN AMSTERDAM.

---

Het paviljoen bestaat uit drie vertrekken, ieder groot 8 bij 8 meter, en een groote vestibule, die door een houten kruisgewelf is afgedekt.

Het is uitgevoerd deels in hout, deels in hollen baksteen van Kouderkerk, in zoogenaamden vakwerkbouw. Een bepaalden stijl is niet gevolgd, doch er is getracht met de ten dienste staande middelen een zoo fraai mogelijk geheel te verkrijgen.

Voor al door polychromie is getracht, een vroolijk effect te weeg te brengen.

In den voorgevel wordt een kolossaal schilderij, Amsterdam van de IJzijde te zien, van de kunstvaardige hand des heeren J. A. Rust, aangebracht. Dit kolossaal doek, 3 bij 6 meters groot wordt omlijst door een viertal meer dan levensgrooten figuren, voorstellende Amstel-nimf, IJgod, Koophandel en Zeevaart, en geschilderd door de heeren E. S. Witkamp Jr. en N. van der Waaij. Ook het aloude Koggeschip en het stadswapen prijken in den gevel.

Het middenste [paviljoen is gedekt met de Keizers-

kroon, die Maximiliaan aan «der stede wapen» verleende.

In het paviljoen worden door de afdeeling Publieke Werken een aantal op groote schaal vervaardigde teekeningen van Scholen, Gebouwen voor het Hooger Onderwijs, Brandweer enz. worden tentoongesteld, terwijl ook de teekeningen van Blauwbrug, Hoogesluis, Kattenburgerbrug en Halvemaansbrug geexposeerd worden.

Een op zeer groote schaal vervaardigde kaart van Amsterdam, teekeningen van de Handelskade, de Houthoven, het Abattoir, verschillende Handelsetablissemten, Rioleering, Liernurstelsel enz. zullen zeker ook de aandacht van de vreemdelingen tot zich trekken.

Van wege de afdeeling onderwijs wordt een complete collectie hulpmiddelen voor het onderwijs ingezonden, terwijl daarenboven de heer Addicks, stads-klokkenmaker een pas door hem voltooid torenuurwerk zal te zien geven, dat tevens op een van buiten zichtbare wijze den tijd aangeeft.

Het paviljoen is ontworpen door den heer A. W. Weissman, Bouwkundige eerste klasse der Gemeente Amsterdam.







## INZENDING DER MORMONEN.

---

Het mijnwezen in Utah, Noord-Amerika, heeft veel te danken aan de onvermoeide pogingen der heeren Zeehandelaar en Clayton, in het verzamelen en rangschikken van Utahsche delfstoffen en mineraliën voor de tentoonstelling te Denver gehouden. Het is wel te bejammeren dat de aanwezigheid der onuitputtelijke delfstoffelijke schatten, welke dit Territorium bevat, tot dusverre zoo weinig bekendheid op de groote wereldmarkten heeft verkregen. De Tentoonstelling te Denver was de eerste stap in de goede richting ten deze. Doch een gelegenheid van meer afdoenden aard bood zich aan en legde aan de mijnontginning en handelaren den plicht op er van gebruik te maken en onmiddellijk handen aan het werk te slaan.

De heer Zeehandelaar, zoo gunstig bekend bij de mijnontginners van Utah gaf een uitvoerige memorie uit betreffende de plannen en het doel der Amsterdamsche Tentoonstelling, daarbij de minzame toezegging voegende, zich persoonlijk met de overmaking en schikking van alle monsters van Utahsche ertsen en voortbrengselen onzer nijverheid, te Amsterdam te zullen belasten. De

heer Z. is geboren Nederlander; met den aard, de zeden en gewoonten zijner landgenooten bekend en door zijne vertrouwdheid met zijne moedertaal niet alleen maar met nog verscheidene andere talen, bij uitnemendheid bevoegd den vertegenwoordigers der groote natiën van Europa belang te doen stellen in de ontwikkeling en den bloei van Utah's onmetelijke hulpbronnen. Te dien einde deed hij een beroep op de medewerking der eigenaren en opzichters van mijnen, en zeide o. a.: «Het eenige, wat ik van de mijneigenaren verg is, mij monsters te zenden, die tien pond gewicht ieder, niet te boven gaande, behoorlijk van etiketten en een korte omschrijving voorzien, zoo als ik in de circulaire heb geformuleerd, hun op aanvraag door mij toe te zenden. Ik ben voornemens na het sluiten der Tentoonstelling te Amsterdam die monsters ook nog te Londen, te Parijs en andere voornamelijk plaatsen van het vasteland ter bezichtiging neer te leggen».

En de wakkere heer Zeehandelaar is geslaagd, zooals uit de uitmuntende verzameling blijkt.





## DE CHINEESCHE JONK.

---

De *Jonque* is de Chineesche theeboot. Het vaartuig ligt in de vaart — aan de zijde der P. C. Hoofstraat — en ziet er zeer fraai uit. 't Heeft geen slanken vorm, maar 't zal zich ook niet bewegen. De aardigheid is alleen maar, dat men op 't water theedrinkt. In 't midden van de boot is een kajuit — een rijk met goud en marmer versierde »gelagkamer» van fraai donker hout.

Daar zullen, zoo schreef een onzer dagbladen, de sijnproevers zich vereenigen, »oudgasten,» die gestadig smalen op de thee in 't moederland, theehandelaren, die alles van 't *artikel* weten, jonge dames, die les komen nemen in 't theezetten, studenten, die zulk *theeslaan* nog wel zoo aardig vonden als 't professorale, en oude jonge juffrouwen, die tegen deze theeprié slechts één bezwaar hebben, namelijk dat ze hun breikous niet konden meenemen; — daar zullen allen, die nu reeds blijven stilstaan als de gelukkige eigenaar der *jonque* op straat passeert, samenkomen, want aan zijn boot is nog meer te zien dan aan den Chinees zelf.

---



## PERZIË.

---

In deze afdeeling der tentoonstelling is een verzameling van die kunstschaten bijeengebracht waarvoor Perzië beroemd is sinds eeuwen her. De zalen waarin de Perzische etalage is geexposeerd, zijn geheel versierd met een zeldzame keus van antieke en moderne tapijten, en wanneer men weet dat deze alle geheel met de hand zijn vervaardigd, en dat over enkele dezer kunstwerken twee jaren en meer gewerkt is, dan kan men zich eenig denkbeeld vormen van hun onschatbare waarde. Zij zijn dan ook als kunstwerken bijna eenig, te meer daar zij om hunne sterkte en duurzaamheid alleszins merkwaardig zijn. Eenige dezer tapijten zijn meer dan honderd jaar oud, en het is inderdaad een opmerkenswaardig verschijnsel dat de tand des tijds niet den minsten invloed op hunne heerlijke kleuren heeft uitgeoefend, wat hunne waarde natuurlijk niet weinig verhoogt.

De verzameling bevat ook zeer sijne borduurwerken in alle vormen en soorten, en wij staan onwillekeurig verbaasd over het geduld dat noodig was om een dergelijk kunstwerk te procederen. Het is bepaald ontroo-

gelijk in bijzonderheden te treden over deze uitgebreide verzameling van Oostersche kunst, daar ons dit werk te ver zou leiden en elk ingezonden voorwerp bepaald der vermelding en een afzonderlijke studie ten volle waardig is. De kunstvolle tapijten zijn het echter niet alleen die in de Perzische afdeeling opmerkenswaardig zijn en aller bewondering verdienen, de inzendingen bewijzen ook hoever men het in dit land gebracht heeft in de kunst om voorwerpen uit metaal te vervaardigen. Tal van prachtige voorwerpen uit goud, zilver, staal en koper vervaardigd, zijn geëxposeerd. Al deze stukken zijn met de hand gegraveerd en gebeiteld, zonder de minste hulp van werktuigen. Een prachtige verzameling van wapens en sieraden, meest allen met goud en zilver ingelegd, zal voorzeker de aandacht van vele bezoekers trekken. Verscheidene voorwerpen, kunstvol uit hout vervaardigd, zijn eveneens een kijkje overwaard.

De pottbakkerskunst was ook in Perzië reeds zeer vroeg bekend en verschillende zeldzame aarden voorwerpen uit de verzameling bijeengebracht door wijlen de heer Liegler, te Manchester zijn hier tentoongesteld.

Deze verzameling bevat ook eenige metalen spiegels die bijzonder merkwaardig zijn, wanneer men weet dat de kunst om die te vervaardigen slechts aan enkele personen bekend was en reeds sedert meer dan 600 jaar verloren is gegaan. Inzendingen van moderne producten zijn eveneens talrijk, voornamelijk van nieuwerwetsche pannen. Ten slotte vermelden wij nog een collectie van natuurlijke voortbrengselen uit dit land zooals: opium, tabak, katoen, hout, zijde, koralen, vruchten, zaden, stopverf etc., door de heeren J. C. P. Hotz en Zn. (Perzische handelsvereniging te Rotterdam) en Ziegler en Co. te Jabreez, een filiaal van het huis Ph. Ziegler en Co. te Manchester ingezonden. De afdeeling is versierd en de étalage gearrangeerd onder de verdienstelijke leiding van den heer Colinck, 21 P. C. Hoofstraat te Amsterdam.





## **S P A N J E.**

---

Dit land is niet officieel ter tentoonstelling vertegenwoordigd voor den uitvoerhandel, wel als koloniale mogendheid. Toch is door particuliere initiatief een en ander uit het Schiereiland bijeen gebracht. Bij decreet van 13 April heeft de Regeering een commissariaat voor de tentoonstelling benoemd, bestaande uit een koninklijken commissaris, een vice-commissaris en drie adjuncten, respectievelijk voor Cuba, Porto-Rico en de Philippijnsche eilanden en een secretaris-generaal. Bovendien zijn zes leden aangewezen voor de jury, allen Spanjaarden.

De architectuur in de Spaansche afdeeling is zoo veel mogelijk een nabootsing van een der hoven van het Alhambra-Paleis te Grenada.





## PAVILJOEN DER PERS.

---

Ofschoon nog niet geheel gereed, zal vermoedelijk het paviljoen der pers met 1 Mei zoover gevorderd zijn, dat de journalisten er ten minste hun werk kunnen verrichten.

Naar een plan van den architect P. J. H. Cuypers werd het paviljoen door het comité der tentoonstelling gebouwd. Het bevat een schrijfsaal, een leeszaal, een salon, een bureel van den secretaris en een paar kleinere vertrekken, die allen door den Amsterdamschen journalistenkring met behulp van binnen- en buitenlandse industrieelen zullen worden gemeubeld. Daarvoor worden deze als exposanten beschouwd en komen hun namen als zoodanig op den officieelen catalogus.

Zoo zijn de pannen aangeboden door de stoompannenfabriek te Echt in Limburg;

Het behangsel voor alle vertrekken, ieder in overeenstemming met zijne bestemming, door den heer C. B. Schneider, te Amsterdam;

Een parketvloer (parquet sur bitume) in salon en bureel van den secretaris, door den heer C. M. Lulofs te Arnhem; agent van de firma Grassay & Conard te Parijs;

De meubels van het bureel van den secretaris door de heeren van Houtum en de Greeuw;

Twee piano's door de heeren C. L. Mattern en L. H. Duwaer, te Amsterdam;

De verf voor het gebouw noodig, door de heeren Vettewinkel & Zn. te Amsterdam, waarbij ook de firma Leur & Co. te Haarlem hare medewerking heeft aangeboden;

Kunstvoorwerpen door de firma Veerhoff te Amsterdam;

Inkt door de firma P. van Son & Co. te Deventer; en door de firma Neelmeyer & Co. te Apeldoorn;

Klokken, gewone en electriche, door de heeren de Gruyter en Gebr. Kiek te Amsterdam;

Electriche geleidingen door de firma P. J. Kipp & Zn. te Delft en Ribbink & van Bork te Amsterdam;

Glaswerk door de heeren Focke & Meltzer te Amsterdam;

Briefwegers door de firma Becker's Sons te Rotterdam;

Een extinctuur door de firma Bickers & Zonen te Rotterdam en den heer Ch. R. Couveld;

Houten Rolgordijnen door de firma J. H. den Ouden & Zn. te Amsterdam;

Gebrande glazen door de heeren Nicolas te Roermond en Status & Janssen te Antwerpen;

Bloemen door den heer A. J. de Veer te Apeldoorn en de koninklijke Tuinbouwmaatschappij Linnaeus;

Globes door den heer H. A. Tjeenk Willink te Arnhem;

Matten door de firma Huijghen te Amsterdam;

Eene collectie fijne sigaren door de firma Boele te Kampen.

Ter versiering van den voorgevel hebben de schilders Wm. Steelink, H. J. Haverman, N. van der Waaij en van Looy hunne medewerking aangeboden, terwijl ook de heer E. Colinet, directeur der Quellinusschool, bij het decoreeren behulpzaam zal zijn.

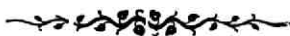
Ook voor de vreemde journalisten is gezorgd.

De Maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen, de Hollandsche Spoorweg, de Rhijnspeer, de Spoorweg Haarlem—Zandvoort, de Centraal en de Duitsch-Brabantsche Spoorweg, hebben vrij vervoer voor de vertegenwoordigers van vreemde bladen toegestaan.



De meeste hotelhouders hebben zich bereid verklaard om, zoo vreemde journalisten bij hen hun intrek nemen, niet meer in rekening te brengen dan *f* 5 per dag voor logies en diner, zonder wijn. Dit tarief geldt voor het Hôtel des Pays-Bas, Doelen, Rondeel, Mille Colonnes, Suisse, Adrian, Keizerskroon, Neuf, Polonais, Krasnapolsky, Bijbel, Haasje, Palais Royal, Hollandais, American hotel en het Hôtel garni, van mevr. Huffnagel in de Plantage.

Daarbij verleenden de directiën van Artis, de beide Panorama's, Linnaeus, het Oudheidkundig Genootschap, het Broekerhuis, het Panopticum en de Hortus Botanicus den vertegenwoordigers der vreemde bladen vrijen toegang tot hunne inrichtingen.





## ZWEDEN EN NOORWEGEN.

---

Uit de broederrijken ZWEDEN EN NOORWEGEN heeft men niet veel ingezonden, maar de tentoongestelde voorwerpen zijn hoogst merkwaardig en verdienen de onverdeelde opmerkzaamheid van vakmannen wegens hunne eenvoudige en onopgesmukte soliditeit.

Midden in de smaakvol gerangschikte afdeling ziet men eene door de zorgen van de *Koninklijke Academie van Landbouw, te Stockholm*, tentoongestelde collectieve verzameling *Zweedsche zaden*, bijeenverzameld uit alle deelen van het groote land, en zelfs uit streken, die meer dan 70 kilometer benoorden den poolcirkel liggen. De étagère waarop deze verzameling tentoongesteld wordt, zoude op zich zelve reeds als afzonderlijke inzending zeer merkwaardig zijn, daar zij niet alleen uitmunt door soliditeit en eenvoud, maar ook door de fijnheid van het hout waarvan deze gemaakt is, en de nauwkeurigheid waarmede zij is bewerkt. Zij is gemaakt in de meubelfabriek van den heer J. O. Wengström te Stockholm, naar teekening van Professor M. Isous.

De verzameling zelve, die voor iederen landbouwer

van buitengewoon belang is, bestaat uit ruim 1300 monsters van de gewone zaadsoorten uit de zaden van voedergewassen en wortelvruchten die in het Noorden worden aangekweekt, en uit eene menigte zaden voor moestuinen en bloemkweekerijen. Het moet dadelijk iederen vakman in het oog vallen en zijn vertrouwen opwekken, dat ieder monster wat absoluut gewicht (van 1000 korrels), reinheid en groeizaamheid aangaat, op een station voor graanonderzoek (er zijn daarvan 16 in Zweden) aan een nauwkeurig onderzoek is onderworpen. Van de geheele verzameling is eene catalogus, waarin de naam van den producent, diens adres en het resultaat der analyse van ieder monster te vinden is.

In den tegenwoordigen tijd hebben de uitmuntende hoedanigheden van het Noordsche zaaizaad eene des te grootere beteekenis, daar de concurrentie van Amerika den Europeeschen landbouwer dwingt, zonder uitstel alles te doen wat hij kan om zowel de kwantiteit als de kwaliteit van zijn product te bevorderen. Wij vermeenen daarom tot handleiding voor de landbouwers die de tentoonstelling bezoeken, eenige der meest in het oog loopende hoedanigheden van het noordsche zaaizaad te moeten aangeven.

Bijna alle in het Noorden geproduceerde zaden voorzoverre zij behooren tot soorten die gedurende den korten noordschen zomer hun wasdom bereiken kunnen, zijn merkwaardig grof (groot) van korrel, wat bij de analysering blijkt uit het absolute gewicht (van 1000 korrels). Daardoor ontwikkelen de daaruit voorspruitende planten zich tijdens hun eerste bestaan zeer sterk, terwijl zij nog hoofdzakelijk alleen gevoed worden door de bestanddeelen van het zaad zelve. Hoogst merkwaardig is, zooals uit verschillende proeven gebleken is, het vermogen van de uit noordsche zaden ontkiemde planten om talrijke en krachtige wortels te schieten, waardoor dergelijke planten zeer gehard zijn tegen ongunstig weder en klimaat, en eene groote kracht bezitten om de aanvallen van schadelijke dieren en parasieten te weêrstaan. Even als men reeds lang geweten heeft, dat men tot fokken van een of ander soort steeds de sterkste en ge-

zondste individuen eener diersoort gebruiken moet, begrijpt nu ook ieder landbouwer, dat zulks evenzeer waar is wat het aankweken van planten enz. aangaat, en alle tot nu toe gedane onderzoekingen hebben tot resultaat gehad dat de krachtigste, en de zaden die het grootst van korrel zijn, over het algemeen uit het Noorden verkregen worden. Ieder kan zich daarvan bovendien gemakkelijk overtuigen door het in oogenschouw nemen der Zweedsche monsters van haver, rogge, graan en zaden voor wortel en moesgewassen enz.

Eene andere belangrijke hoedanigheid van het in het Noorden verkregen zaad is gelegen in zijn vermogen om planten te doen ontkiemen, die veel vroeger tot rijpheid komen dan planten van zaad, dat in zuidelijker streken geteeld is. Het bijna onafgebrokene zij het ook gedempte licht gedurende den zomer, alsmede de bijna voortdurende gelijkmatige, zij het ook niet hooge warmtegraad, verhaasten namelijk de ontwikkeling der gewassen dermate dat b. v. het graan in het noordelijkste gedeelte van Zweden ongeveer acht weken nadat het gezaaid is, kan worden gemaaid, ja zelfs op gunstig gelegen plaatsen nog vroeger. Wanneer het noordsche zaad in zuidelijker streken gezaaid wordt, behouden de planten gedurende eenige geslachten de hoedanigheid om zich zoo spoedig te ontwikkelen. Men heeft ook in Zuid-Europa, alwaar de oogsttijd op eenige plaatsen gewoonlijk samenvalt met het regenseizoen, dat den oogst belemmert, vroege noordsche zaadsoorten begonnen in te voeren, opdat de oogst kan zijn afgelopen voordat het regenseizoen begint. Al geeft men ook gewillig toe dat deze spoedige ontwikkeling het meest van belang is voor de gewone zaadsoorten, daar deze in grootere hoeveelheid worden aangekweekt dan de overige soorten, dan is dit toch geenszins zonder beteekenis voor een gedeelte boomgewassen, bijzonder voor diegene die uitgevoerd moeten worden. Het is ook bekend dat de boomkweekers in zuid- en midden-Europa hun zaai-zaad voor verscheidene moesgewassen in het Noorden aanschaffen. Dat het Noorden ook van zulke gewassen uitmuntend zaad kweken kan, blijkt ten duidelijkste uit de

monsters kweekzaad (ongeveer 30 soorten) tentoongesteld door Frågardsföreningen te Lulea, gelegen op 65° 35' N. Br.

Wegens zijne volmaakte ontwikkeling bezit het in het Noorden verkregen zaad eene buitengewoon groote groeizaamheid. Deze omstandigheid is bij de mannen der wetenschap en landbouwers lang bekend geweest, en de nu tentoongestelde monsters munten, zooals uit de analyse blijkt, bijzonder uit. Niet alleen de bijzondere zaadsoorten bezitten eene zoo groote groeizaamheid, maar de klaversoorten (waarbij de harde korrels niet bij de berekening der groeizaamheid in aanmerking zijn genomen) alsmede de gras- en boschzaden komen daarbij evenzeer in aanmerking.

Ieder landbouwer en boomkweker weet, welke groote groeizaamheid het zaaizaad heeft, en al kost het noord-sche zaaizaad, wegens het lange transport en de vermeerderde navraag betrekkelijk veel geld, dan wordt dat grootendeels wel geheel vergoed door de groote groeizaamheid; er moet daarom op een gegeven aréal altijd eene kleine hoeveelheid daarvan gezaaid worden.

Ook wat zuiverheid aangaat, staat het Zweedsche zaad en de overige zaadsoorten zeer hoog. In het bijzonder is het Zweedsche klaverzaad bijna zonder uitzondering vrij van vermenging met zaad van de Onsenta Trifolië, welk schadelijk onkruid in Zweden niet rijp kan worden op den tijd van den zomer dat het klaverzaad wordt geoogst. Men doet zulks namentlijk in het Noorden van de eerste klaver oogst. Het is even vermeldingswaard dat het boschzaad vrij blijft van vermenging met zaad van sommige schadelijke planten.

In de laatste jaren zijn in Zweden verschillende maatregelen genomen om de productie van alle soorten van zaaizaden te bevorderen, en de belangstelling daarin is algemeen, zowel bij de groote grondbezitters als bij de kleinere landbouwers. Men vindt onder de inzenders van koolzaad niet minder dan 13 soldaten die op hunne kleine akkers (de Zweedsche soldaten hebben voor soldij o. a. : het gebruiksrecht van een akker van  $\frac{1}{2}$ —2 hektare, terwijl de grootte van den akker afhangt van den

aard der grond), belangrijke hoeveelheden van dit zaad aankweken, en veel voordeel daarvan hebben.

De Koninklijke Landbouw Academie, alsmede particuliere vereenigingen, hebben ook daartoe strekkende maatregelen genomen, ten einde de aankweeking van zaad te bevorderen. Er zijn ook verschillende vereenigingen gevormd om kennis van deze zaak te verspreiden en de belangstelling voor haar op te wekken.

Opdat koopers van Zweedsch zaaizaad verzekerd zullen kunnen zijn, dat zij steeds volkomen goed zaad verkrijgen, wordt het plombeersysteem altijd toegepast. De goederen worden namenlijk zoolang zij onderzocht worden, door het graan-controle-station weggesloten, waarna de zakken in tegenwoordigheid van den Chef van het station of diens gemachtigde worden gevuld en dadelijk, nadat een door hem onderteekend analyse-attest in iedere zak is gelegd, van een looden zegel worden voorzien. De Zweedsche graan-controleering-stations staan onder strenge controle en zijn zoowel van den koopman als van den graanproducent afhankelijk.

Behalve de door de Koninklijke Landbouw Academie tentoongestelde verzameling van Zweedsche zaaizaden, is er nog eene kleinere, ingezonden door den grossier *C. A. Hagendahl* te *Obro*, die eene belangrijke exporthandel in dit artikel heeft.

De Hofors Hoefijzer-Maatschappij te Stockholm (Zweden) is de eenige in Europa en Amerika bekende fabriek van machinaal-gesmede Zweedsche hoefijzers, die haar waren naar het voorschrift der veeartsen vervaardigt. Hetzelfde fabrikaat kost driemaal meer als het door handenarbeid wordt verkregen.

De wereldbekende *Zweedsche lucifers* zijn door twee inzendingen uit Jönköping gerepresenteerd, namenlijk *Jönköpings-Tändsticksfabrik*, de firma die door haar on-overtroffen fabrikaat de Zweedsche naam tot in de meest afgelegene deelen der aarde heeft bekend gemaakt, alsmede *Jönköpings nya Tändsticksfabrik*, een jongere concu-

rent, die zich beijvert wat fabrikaat aangaat niet bij de andere ten achter te staan. Nog dient vermeldt *J. Bagge te Gothenburg* en *Carlstads Tändsticksfabrik*.

*Zweedsche Puncti* wordt door 3 firma's tentoongesteld, namenlijk door:

*J. Cederland Söner* en *A. L. Helleberg & Son te Stockholm*, alsmede door *N. P. Nordström te Carlskrona*.

*Houtstof* wordt geexposeerd door *Clarasors Houtstoffabriek Trämaseefabrik* op korten afstand van *Carlstad* gelegen.

Nog meer inzenders hebben zich aangemeld, doch hunne artikelen zijn nog niet geetaleerd.

---



## HET INDISCHE PARK.

---

Omtrent dit Park waarvan in het Overzicht is gewaagd, werd het volgende medegedeeld door het *D. v. N.*:


Toen de heer H. J. E. van Gogh, eigenaar van de koffie-onderneming Tji Seureuh in de afdeeling Tjiandjoer (Preanger) en sedert korten tijd hier te lande vertoevende, het terrein der tentoonstelling bezocht, zag hij, dat men bezig was bij de inlandsche kampong een zeer Hollandschen tuin aan te leggen.

Hoe daarin verandering te brengen?

De aanleg was reeds te ver gevorderd om het aanwezige plantsoen te vervangen door tropische heesters en struiken en de heer Gogh stelde daarom aan de Commissie voor, om voor zijne rekening op een andere plaats eene arbeiderswoning te laten zetten, zooals die op de particuliere ondernemingen op West-Java, voor de vaste opgezetenen worden gebouwd — een zoogenaamd boedjang-huis. Die woning, 48 M<sup>2</sup> en dien grond mede geheel te doen inrichten zooals ter plaatse gebruikelijk is.

De commissaris greep dit plan met beide handen aan en zoo zal dan binnen weinig tijds een aanvang gemaakt



worden met den opbouw van bedoeld huis. Het geraamte van de Soendaneesche woning, dat, met het skelet van het huis uit de Padangsche Bovenlanden, nabij de phantastische — op een Koloniale tentoonstelling zeer misplaatste — bamboe brug staat, zal, door idjoek touwen stevig ineengesjord, achteruit gezet worden, om plaats te maken voor het huis uit Tjiandjoer. Het wordt met atap gedekt, de nok met idjoek, terwijl de voorgalerij een dak krijgt van in tweeën gespleten bamboe, aldus  op en in elkander gelegd.

De voetbalken zijn bamboestammen en deze worden gedekt met een zeer veerkrachtig tapijt van plat geslagen «lamgeklopte» bamboe. De inwendige verdeeling van het huis... maar we moeten voor onze lezers iets te zien overlaten. Alleen zij nog vermeld, dat een geitenstal een gedeelte van de levende have des bewoners zal herbergen, de kollong, de ruimte onder den vloer, een ander gedeelte — het pluimvee. Het erf zou niet volledig zijn zonder een vischvijver al is hij dan ook niet groot, een vijver met goudvisschen die, in de streken welke wij thans op het oog hebben, geen ongewoon voedsel zijn.

En nu den plantengroei van het erf. Allereerst zullen daar prijken de koffie- en kinaboomen, door den heer van Gogh ongeveer vijf jaren geleden naar het moederland gezonden, en die, groeiende in aarde, welke nu en dan door verschen aanvoer van Java werd aangevuld, tot krachtige planten zijn ontwikkeld. Voorts, op afzonderlijke velden, djagoeng of turksche tarwe, terong, een komkommerachtige plant, die als toespis bij de rijst wordt gebruikt, tjabé of spaansche peper, tabak, djarak, een glant die de ricinus-olie, en ketala poehoen, die de tapioca levert. Ter versiering van den bamboe pagger die het erf zal afsluiten, werden aan de voorzijde een paar oleanders en een aantal roode, heerlijk riekende rozen geplaat — alles in overeenstemming met de omgeving van de Preanger boedjang-woning.

Gelukt het aan den ontwerper van dit plan een bij zulk 'n huis behoorende duiven-kooi, met liefdelijk fluitende ketitiran, aan het overstekende dak op te hangen, dan zal hij een afgewerkt geheel tentoonstellen,

dat zonder blozen den kennersblik zal kunnen verdragen.

In de onmiddellijke nabijheid van den ingang aan de Ruysdaelkade, verrijst een gansch ander getimmerte — hoezeer toch ook een huis uit »den-Oost».

Een Europeesch huis, van Padangsche bouworde zal aan oudgasten de gelegenheid schenken zich terug te wanen in de een of andere gastvrije voorgalerij. Het wordt ingesloten aan de eene zijde door het gamelan gebouwtje, aan de andere door het ambtenaars-kantoor, dat later verdwijnen zal. De voorgalerij vermeldden we reeds, blijven dus over de zijgalerijen, allen — naar den eisch — een anderhalven meter uit den grond gebouwd en een vrij uitzicht biedend over het terreingedeelte tusschen Ruysdaelkade, hoofdgebouw en museum besloten.

De muziek van den gamelan, de dansfiguren der tandakkende schoonen, zij moeten van deze verlievenheid beter dan elders gehoord en gezien kunnen worden. En dan zou daar wellicht tevens gelegenheid zijn te genieten van een rijsttafel.





## IN DE GROOTE GALERIJ.

---

Deze Wegwijzer die op den dag der opening verschijnt is natuurlijk voor den dag der opening geschreven en gedrukt.

We wezen den weg toen er nog niet veel te wijzen was, althans veel minder dan op den dag der opening het geval is, en beschreven inzendingen en landen waarvan nog weinig was uitgepakt en geplaatst.

Dat konden we doen omdat velen die daartoe in staat waren, de welwillendheid hadden ons te helpen, maar bij anderen die even veel welwillende gezindheid hadden, stond de mogelijkheid ons van dienst te zijn in omgekeerde rede tot hunne bereidvaardigheid.

Vandaar dat in dit boekje enkele landen ontbreken waarvan we gaarne 't een en ander hadden gezegd, dat echter voor een volgende uitgaaf van dezen Wegwijzer wordt voorbehouden.

Voor ditmaal besluiten we het werkje met een blik in de groote galerij, waar we achtereenvolgens van Nederland vertrekkende, de meest monumentale inzendingen van de geheele expositie vinden, natuurlijk ongerekend

de machine-galerij, die kolossaal veel in het tentoongestelde te beteekenen heeft.

Het schoonste van de hoofdgalerij is ongetwijfeld het met een reusachtig koepeldak bekroonde tempelvormige gebouw van de Belgische maatschappij *des Bronzes*, die daar in groote mededinging treedt met den koning van het artistieke brons. Barbedienne, de eerezaal van Frankrijk en de eerbied afdwingende ijzerconstructie, zijnde het achterwiel van een oorlogschip, voor de Koninklijke Nederlandsche marine van Krupp, den kanonnenkeizer.

Deze maken ongeveer het begin, het midden en het einde uit van de galerij, waar men tusschen de genoemde allerlei vitrines, uitstallingen, tempels, pyramides enz. enz. vindt in oneindige verscheidenheid. De onoogelijkste, de gouden pyramide van Victoria, die voor moet stellen hoe groot de goudproductie in dit land is geweest sedert dat het begeerde metaal daar 't eerst gevonden werd, trekt 't meest de aandacht, door haar uitmiddelpuntigheid. In Nederland is 't voornamelijk de jenever en de likeur, die spottende met drankwet en vergunning, daar de eerste plaats inneemt, en ons doet duizelen door het gedwongen naar de hoogte zien, zoodat men zelfs zonder van het bedwelmende alcoholische te genieten, van louter bewondering de hoogte krijgt.

De belgische kunst bewijst in certitricher stemming, en vraagt men in gemoede naar de kunstvaardigste en smaakvolste vitrine der hoofdgalerij dan zullen velen tot de conclusie komen dat die als aan de klosjes van de heeren Clark te Pailsey is beschoren.

Frankrijks eerezaal staat tusschen Barbedienne en Christophe, en in Duitschland worden we vóór iets anders herinnerd aan Gambrinus, door de kan- en keveldragende mannen die ergens op een stuk schoorsteenmantel staan.

De hoofdgalerij is het *resumé* van de tentoonstelling.

Men maakt zich daar een denkbeeld van het geheel.

En wanneer men daar het schouwspel zou kunnen maken van een kleine optocht b. v. als volgt saamgesteld, dan wist de bezoeker in eens alles van het internationaal karakter dezer wereldfair:

- 1°. Een afdeeling belgische soldaten.
- 2°. Een korps Javanen.
- 3°. Nederlandsche mineurs.
- 4°. Eenige Chineezen.
- 5°. Een stuk of wat Japanners.
- 6°. Javaansche vrouwen.
- 7°. Drie Hindoetanners.
- 8°. Maleiersche Soendaneezen.
- 9°. Russische matrozen.
- 10°. Engelsche werklieden.
- 11°. Russische, Belgische en Duitsche arbeiders.
- 12°. Spanjaarden.
- 13°. Belgische soldaten.

De rest kan de lezer zich wel denken. En de muziek daarbij van onze schutterij met een compagnie der manschap.

Met de wensch naar zulk een gebruik sluiten we deze eerste uitgaaf van den *Officieelen Wegwijzer*.





*Internationale, Koloniale en  
Uitvoerhandel Tentoonstelling, 1883.*

---

HET

**VREEMDELINGEN-BUREAU**

is gevestigd

IN HET LOKAAL

**DE BRAKKE GROND,**

Kamer No. 32,

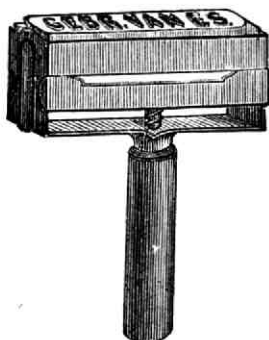
(INGANG ENGE LOMBARDSTEEG).

Prospectus gratis verkrijgbaar.

---

De nieuwe zelf inktnemende India-Rubber  
NICKEL-ZILVEREN

# Zak-Stempel



is een hoogst eenvoudig, doelmatig en gemakkelijk, nieuw uitgevonden STEMPEL; op zeer eigenaardige wijze is hij voorzien van een toestel om zich zelf van inkt te voorzien en hij is ingericht voor *één*, *twee* en *drie* regels. Gesloten zijnde, is een lichte druk voldoende om hem tot stempelen geheel gereed te maken. Hij is vervaardigd uit NICKEL-ZILVER en door zijne *elegante* en *kleine* vorm zeer geschikt om in den zak te worden gedragen.

Wij bevelen dezen ZAK-STEMPEL zeer in de aandacht aan van alle *Verzamelaars*, voor het merken hunner collectiën teekeningen, prenten, boeken, enz., van *Makeelaars* en alle *Handelaren*.

**Onmisbaar voor HH. Expositanten.**

**Prijs in Nickel-Zilver, geheel gereed tot gebruik f 3.—.**

Expositie: Nederl. Afdeeling.



'S GRAVENHAGE.

# Hotel DES INDES,

Voorhout 56.

Dit PRACHTIGE HOTEL 1e Klasse is het grootste der stad, naar de eischen des tijds ingericht, zeer schoon gelegen in de nabijheid van het Theatre, Park, Museum, Telegraaf, en de meest bezochte Wandelplaatsen.

## TABLE D'HÔTE TEN 7 UUR.

Ten allen tijde Restaurant à la Carte.  
**Excellente Keuken en keur van Wijnen.**

**ROOKZAAL, LEESZAAL, BADKAMER,  
 RIJTUIGEN.**

Kamers van f 1.50 per dag en hooger.

Er worden overeenkomsten met families gesloten voor het geheele seizoen.

# Nederlandsche Schrijfwaren-Fabriek.

Wij fabricceeren goed en billijk:

SCHRIJF-, COPIEER- en LUXE-INKTEN, ZEGELLAKKEN, FLESSCHENLAKKEN, PAKLAKKEN, in alle mogelijke goedkoopste en fijne qualiteiten, formaten en kleuren (tot zelfs de fijnste en tээрste nuancen), vloeibare LIJM, PORCELEININKT, WASCHMERKINKT, STEMPELINKT, enz. enz.

Onze fabriekaten zijn bijzonder geschikt voor Exportatie naar Indië.  
PRIJSCOURANTEN in de Nederlandsche en Fransche talen zijn bij den Opzichter van groep IV, klasse 32 verkrijgbaar.

**P. VAN SON & Co.**  
**DEVENTER.**

## PSCHORRBIER-SALON

TE  
AMSTERDAM

Rokin 20.

Warmoesstraat 178.

Amstelstraat 11.

Tentoonstelling

PAVILJOEN

Pschorr.

**Münchener Bier.**

BIER SALON

te ROTTERDAM

195 Hoogstraat.

's HAGE Spuistraat 12.

Tentoonstelling PAVILJOEN SCHORR.

**PSCHORRBIER.**

# WALERY PHOTOGRAPHIE

9bis Rue de Londres, Parijs.

1873. WEENEN. Medaille voor goeden smaak. Eenig voor Frankrijk.

1876. PHILADELPHIA. Medaille van Verdienste.

1878. PARIJS. Gouden Medaille.

# Cocx & Bruijnesteijn,

CHEMISIERS.

UTRECHTSCHESTRAAT 28 AMSTERDAM.

CRAVATTES, COLS,

*Articles de Voyage,*

PARAPLUIES, CANNES, etc. etc.

Bekroond 1880. **H. J. DE LANGE,** Bekroond 1882.

Schilder en Decorateur voor Salon etc.

SPECIALITEIT IN GLASGRAVURE.

Emailleren, Vergulden, Verzilveren en Imiteeren van Marmer op Glas.

185 Prins Hendrikkade. 185

**AMSTERDAM.**

---

Th. A. Petit.

Utrechtsche straat 56.

RANO TABAK  
TURKSCHER TABAK  
FRANSCHER TABAK  
EGYPTISCHE, RUSSISCHE en  
TURKSCHER CIGARETTEN  
HAVANA SIGAREN.

---

TELEPHOONNUMMER 280.

**Inrichting ter Meubileering**

VAN

GEHEELE GEBOUWEN.

M. SCHEP.

MAGAZIJN

FABRIEK

Heerengracht 517.

Prinsengracht 474.

---

**M. C. SCHOON & Co.,**

**AMSTERDAM.**

**Porcelein, Glas, Kristal en Aardewerk.**

EN GROS

EN DETAIL

6 Doelenstraat.

114 Kalverstraat.

**ARSÈNE BOIVIN.**

Vervaardiger van Electriche Toestellen, Geotroojeerd S. G. D. G.  
**16 rue de l'Abbaye, Parijs.**

Electriche Toestellen. Verschillende electriche Schijven, Indicateurs,  
 Acoustieken, bliksemafleiders enz. enz.

Vice-president van de Syndicale Kamer der aannemers van electriche geleidingen onder en boven den grond, acoustieken en bliksemafleiders.

Leverancier van de Ministeriën van Oorlog, van Marine, van Openbare Werken, van Openbaar Onderwijs en van Schoone Kunsten, van de militaire genie, van de artillerie, van de groote kanselarij van het Legioen van Eer, van de opera, van het Paleis van Justitie, van de Prefectuur der Seine, van verschillende Staatslichamen en van de stad Parijs.

Het huis werd in 1863 door den Heer ARSÈNE BOIVIN opgericht.

26 bekrooningen, waaronder eere-diploma's, gouden, zilveren en bronzen medailles, op tentoonstellingen verkregen.

1ste Prijs op de tentoonstelling van Melbourne 1880—1881 en verschillende eervolle vermeldingen.

# Van Hoogeveen Sterk & Co.,

BEZORGEN IN- EN VERKOOPEN VOOR

## OVERZEESCHE GEWESTEN.

Correspondentschappen van en op de voornaamste  
 handelsplaatsen van:

Nederlandsch- en Engelsch Indië, China, Japan,  
 Zuid-Midden- en Noord-Amerika, Zuid-Afrika,  
 enz. enz.

Algemeene Commissie-import- en exporthandel.

**BINNENKANT 32.**

**AMSTERDAM.**



# Au Printemps



**2de WAGENSTRAAT 121 's HAGE,**

FABRIEK VAN

**Aromatisch Gezondheidspoeder en Mondelixer.**

Gebreveteerd door **Z. M. DEN KONING.**

**L. F. VOSVELD VAN BOECKHORST.**

Groep V. Klasse 35.

# AMERICAN HOTEL

BELVEDÈRE.

Uitmuntende RESTAURATIE  
LEIDSCHÉ PLEIN. AMSTERDAM.

Fabrieksmerk.



## Sinclair-Zeep.

Om zonder de minste krachtsinspanning te wasschen.

Groote specialiteit voor het huisgezin en de industrie.

Elke stuk zeep is voorzien van den naam des uitvinders.

Voordeelen van de Sinclair-Zeep:

1°. Eenig in hare soort, bevat zij geen water en verliest niet aan gewicht bij het opdroogen.

2°. Zij is driemaal krachtiger dan gewone zeepen, zoodat een kilo Sinclair-Zeep gelijken dienst doet als drie kilo's gewone zeep.

3°. Zij is geheel zuiver en neutraal, zonder zuur of loogzout, of vreemde bestanddeelen, indien men van deze zeep gebruik maakt, ver-

slijt het linnengoed twee maal minder spoedig. Zij oefent volstrekt geen schadelijken invloed uit op de huid, de stof en de kleuren. Flanelen en andere goederen, welke met die zeep gewasschen worden, blijven hunne zachtheid behouden. Zij ontleemt alle vetvlekken aan zijde, zonder hiervan den glans te verminderen.

4°. Zij vermindert den arbeid tot op een derde. Zij maakt onnoodig: het koken van het linnengoed; het laten wegloopen van het loogwater; het gebruik maken van waschpoeders en andere vernielende ingrediënten; het gebruik van waschmachines. Eindelijk wordt, door het zeepsop maken met lauw of koud water, het ongemak van den opstijgenden damp vermeden.

Eenig fabrikant: JAMES SINCLAIR, 65 Southwark Street, Londen.

Acht Medailles van de Algemeene Tentoonstellingen te Parijs, Londen, Philadelphia, Sydney en Melbourne.

## „AU FIDÈLE BERGER”

OPGERICHT IN 1720.

16 BOULEVARD SEBASTOPOL, PARIJS.

FIJNE SUIKERWERKEN.

Specialiteit voor de Tentoonstelling.

# J. F. VAN DEN BRINK,

## Hôtel des Pays-Bas. Amsterdam.

**Hôtel 1<sup>e</sup> Rang, 85 Kamers,**

*in het centrum der stad, 15 minuten van de Tentoonstelling.*

Telefoon- en Telegraafverbinding in het Hôtel.

Koude en Warme Baden. Groote voorraad oude Wijnen.

## W. J. BUSH & C<sup>o</sup>,

20—23, Artillery Lane, Londen, E.

**Fabrikanten van Chemische producten, echte Oliën, Vruchten-essences.**

Magnesia-citraat in korrels. Onschadelijke  
plantaardige kleuren. Karmijn voor banketbakkers.

*Specialiteiten voor etablissementen (en gros) van drogisten,  
parfumeurs, banketbakkers, likeurstokers enz. enz.*

Bekroond met medailles op de tentoonstellingen te Londen, Parijs, Weenen,  
Sydney, Melbourne, Brussel en Christ-Church (Nieuw Zeeland).

## J. RICHARDSON & C<sup>o</sup>,

**Parfumeurs. Fabrikanten van sijne Toiletzeepen.**

20—23, Artillery Lane, Londen.

Heerlijke Parfumeriën voor den zakdoek. Fijne, heerlijk gearfumeerde  
Toiletzeepen. Hof-Toiletzeepen. Bloemen pomade (uitstekend van geur).  
Driemaal gedistilleerde reukwateren Toilet-water. Water ter bevordering  
van den haargroei. Tinctuur om het haar oogenblikkelijk te verwen (vol-  
strekt reukeloos).

Het huis werd opgericht in het jaar 1800.

# JAN PRINCE & C<sup>ie</sup>.

## GOUDA.

### Pijpenfabrikanten

voor Binnenland en exportatie naar ENGELAND, SCHOTLAND,  
IERLAND, FRANKRIJK, BELGIE, SPANJE, DUITSCHLAND,  
NOORWEGEN, DENEMARKEN, OOST- en WEST-INDIEN,  
NOORD- en ZUID-AMERIKA, AFRIKA en AUSTRALIE.  
Fabrikanten van Goudsch Aardewerk en ruwe Bloempotten  
Waterfilters en Buizen.

# W<sup>m</sup>. WARNE & Co.,



Gom-  
Elastiek  
**FABRIE-  
KANTEN.**



Geotroieerd voor magnetisch GOM-ELASTIEK DRAAD  
in volle strengen.

ROOD GEMINERALISEERD GOM-ELASTIEK  
voor Kleppen, Waschmachines en Slangen, voor Tropische  
gewesten etc.

Nieuwe vinding van SLANGEN **zonder naad**,  
Nieuwe vinding van SPUITEN, geheel uit Gom-Elastiek  
vervaardigd, met Kleppen compleet.

De Wonderbare  
TANDENSCHUIER.



De „Hand Emoillient”  
en  
„Sultan's” Bad-Schuijer.

Handelsmerk.

De „Prince of Wales”, „Omnium Gatherum”, Mineralized  
Corrugated”, „Sultan”, en Premier”

## T A B A K S Z A K K E N,

Uitmuntende Koninklijke Aromatische Elastieke Verbanden.  
**Fabriekanten van alle soorten Gom-Elastiek.**

Overtreksels, Kleppen, Waschmachines, Stootkussens, Em-  
ballage van Touw, Gom-Elastiek en Presenning.

Aanvoer- en Zuigbuizen voor Stoommachines, Stoombooten, etc.

Gaspijpen, zachte Kaatsballen, Spuiten, Catheters, Water-  
bedden, enz.

Jassen en Mantels, zooals die bij het leger en de marine in  
gebruik zijn.

Stukgoederen, Bedekkingen voor Wagens en Spoorwegwagens,  
met lucht gevulde Bedden, Kussens, enz.

**Solide Gom-Elastiek Matten en Matwerk.**

**29, GRESHAM STREET, E. C.**



Fabrieken:  
**TOTTENHAM,  
LONDEN.  
ENGELAND.**



STOOMDRUKKERIJ

„De Brakke Grond”.



SPECIALITEIT VOOR

ANTIEK DRUKWERK,

getrouw uit de vijftiende, zestiende en zeventiende eeuw geïmiteerd.

Voorts artistieke uitvoering van BOEK-DRUKWERKEN in Oud-Hollandschen, Italiaanschen, Griekschen, Byzantijnschen, Moorschen, en anderen Stijl.

SPECIALITEIT VOOR

WAARDE PAPIEREN, CHEQUES in ONVERVALSCHBAREN STIJL.

GRAVEERINRICHTING, ATELIER voor GALVANOPLASTIE en STEREOTYPIE.





## INRICHTING

VOOR

HYGIEINISCHE (Medisch-Orthopædische) GYMNASTIEK

VAN

S. VESTDIJK,

Prins Hendrikkade bij den Zeedijk, 73

te AMSTERDAM.

De activiteitsverrichtingen (spierbewegingen) geschieden hoofdzakelijk aan of met den door ondergeteekende ontworpen of uitgevonden **Medisch-Orthopædischen**

**HIJSCHTOESTEL,**

welke officiëel goedgekeurd is bij Koninklijk Besluit van 5 Maart 1874, No. 19.

Deze INRICHTING en genoemde HIJSCHTOESTEL zijn voor belangstellenden te bezichtigen **UITSLUITEND** op **Zon- en Christelijke Feestdagen**, alleen van **twalf tot twee ure**.

S. VESTDIJK,  
Hygieinisch Gymnast.

## Fabriek van Werktuigen en Gieterijen van het huis Beer te Jemeppe bij Luik (België).

*Twee gouden medailles op de Tentoonstelling te Parijs in 1878.*

Voornamelijk voor: Stoombooten, Sleepbooten, Baggermolens, Modder-, Centrifugaal- en andere Pompen, Turbines, Stoommachines, Locomobilen, vaste Machinerijen, Machines en Werktuigen voor Metaalwerken, Materieel voor Rietsuikerfabrieken, Meelmolens, Materieel voor Mijnen en Fabrieken, bereiding van steenkolen en mineralen.

NB. Voor het verkeer tusschen LUIK en JEMEPPE bestaan veelvuldige en gemakkelijke gelegenheden per stoomboot, spoorweg en stoomtram.

## OLIN & FILS.

Fabrieken te Virginal, Samme en Ittre.

Hoofdkantoor te BRUSSEL, 66 rue de l'Étuve.

**SPECIALITEIT** van PAPIERROLLEN VOOR DAGBLADEN, BEHANGSELPAPIER, SCHILDERPAPIER enz.

In formaten voor Druk — Schrift — Aandeelen — Stijfsel-fabrieken — Motley — Zakken — Affiches — C Lin alle soorten enz.

Strooken voor alle telegrafische systemen (Morse etc.)

# G. HUËTINCK,

Fabriek en Magazijn van Reiskoffers.  
Nes 62. AMSTERDAM.

Zie: Galerij 6. Pilaar 9—10.

## Atelier voor Reparatiën.

# Horlogerie Antique

avec ou sans Musique.

DAMRAK 87.

F. W. LÖNING.

Magasin d'horloges français, américains  
et suisses.

# F. A. VAN HERPEN,

Stoommeubelfabriekant.

VAN OUDS DE ST. ANTONIUSWAAG.

Magazijn van Meubelen, Tapijten,

Meubelstoffen en Spiegels in alle genres.

Kloveniersburgwal 1 Amsterdam.

Exportatie voor Oost- en West-Indië.

## BROWN & CO'S

GEGALVANISEERD

### IJZEREN DRAAD- of RASTERWERK, MET STERKEN ZELFKANT.

GEPATENTEERD.

Bekroond met den eersten prijs, bij mededinging toegevozen. Twee gouden medailles: Adelaide, Australië; en Christ Church, Nieuw-Zeeland, onlangs toegekend.

Voorts bekroond met eerste medailles te Amsterdam 1869; Bremen 1874, Sydney en Melbourne, Parijs, Weenen en Philadelphia; en gedurende de laatste 14 jaren, op alle internationale tentoonstellingen met de eerste medaille.

**J. B. BROWN & Co., KANTOREN 90, CANNON ST.;**  
Fabrieken van gegalvaniseerd ijzeren draad- of rasterwerk.

*Groep* *Klasse*  
Zie bladzijde van den Catalogus.

### LEVEN'S-ZOUT of SALINE BRUISEND POEDER. (Aangeteekend)

Hersteller der gezondheid, der sterkte en der krachten van lichaam en geest.

**VOORSCHRIFT.** Voor volwassenen één theelepel in een bierglas koud water, van één tot driemaal daags naar vereischte; voor kinderen tusschen de acht en tien jaren oud twee derde van een theelepel in een half glas water; tusschen een en twee jaren één vierde van een theelepel in een vierde van een glas water.

Het is d'or alle geneesheeren ten sterkste aanbevolen, en in meest alle geneeskundige werken der laatste twee eeuwen kan men hun oordeel er over lezen.

Het is van eene onschatbare waarde voor alle reizigers en kolonisten.

Een uiterst nuttig onschatbaar veilig medicijn, een gezondheid behoeder.

Met bijvoeging van citroensap en suiker kan men er een aangename en verfrischende drank van bereiden. Het kan ook als inspuiting gebruikt worden door in een halve liter warm water een halve soeplepel van het Salina en één soeplepel gewoon keukenzout te mengen.

Voor cholera wordt aanbevolen één soeplepel zout met één theelepel van het Salina, gemengd met koud water ieder kwartier in te nemen tot braken plaats heeft, gevolgd door het drinken van een overvloed van zuiver koud water, terwijl warme kruiken onder de voeten en heete flanelen op de maag gelegd worden.

Bij gele of boosaardige koortsen heeft dit geneesmiddel duizende menschenlevens in Engeland, Indie en elders bewaard.

Om zich eene volmaakte gezondheid te verzekeren en die te behouden moet men van LISTER'S LANG LEVEN ZOUT of BRUISENDE POEDER gebruik maken.

Te bekomen en gros: J. LISTER & Co., 11, Queen Victoria Street, Londen E.C.

Prijs per flescon f 1.75.

# HOP-BITTER.

Zoo gij een man van zaken of werkmán zijt, door uwe dagelijksche bezigheden afgemat, vermijdt opwekkende dranken en gebruik **HOP-BITTER.**

Zoo gij letterkundige zijt, werkende tot midden in de nacht, en zoo gij uw geheugen en geheel uw zenuwstelsel wilt verfrischen, gebruik

## HOP-BITTER.

Zoo gij lijdt aan verstopping of te veel gedronken hebt of wel u aan overdaad hebt schuldig gemaakt, gebruik

## HOP-BITTER.

Zoo gij getrouwd zijt of niet; jong of oud, rijk of arm en op het ziekbed zijt uitgestrekt, gebruik

## HOP-BITTER.

Wie gij ook zijn moogt, waar gij u moogt bevinden, wanneer gij een zuiverend, versterkend en opwekkend middel noodig hebt, neemt eene flesch

## HOP-BITTER,

die u meer goed zal doen als 50 Gld. voor andere medicijnen uitgegeven. Zoo gij lijdt aan verstopping, lendepijn of ziekten der waterloozingsorganen, pijn in de maag, in de ingewanden, in het bloed, in de lever of de zenuwen, gij zult genezen door het

## HOP-BITTER.

Zoo gij lijdt aan opgeblazenheid, rhumatiek of jicht of indien gij u slechts ongesteld zwak of ontoemoedig gevoelt, beproef het. Vraag aan uwen apotheker

## HOP-BITTER.

Dit Bitter kan u het leven redden, zooals het reeds aan velen gedaan heeft.

Verkrijgbaar bij de voornaamste Drogisten en Apothekers.

**HOP-BITTERS Manufacturing Co., Breda (en te Londen, Antwerpen, New-York en Toronté).**

# COGNAC.

## BARNETT & FILS,

Vertegenwoordigers van Nederland en de Nederlandsche  
Kolonien :

De heeren: MERENS & Co., te Amsterdam.

De firma is geneigd agenten aan te stellen op plaatsen,  
waar zij niet vertegenwoordigd is.

Onnoodig zich aan te melden zonder referentiën van den  
eersten rang.

## F. A. L. DE GRUIJTER,

27 LEIDSCHEN STRAAT

AMSTERDAM.

Specialiteit in Engelsche en Amerikaansche artikelen.

*Eenig Fabrikant en Patentbezitter van HARDERS  
400daagsche Torsion-klok.*

Eenig Agent van Maughan's Patent Geysers.

## HOFJUWELIERS



## Gebrs. van Praag.

Specialiteit van fijne Juweelen.

9 NIEUWE HEERENGRACHT, AMSTERDAM.

Fabriek van BISCUITS, PEPPERKOEK en KLEINE KOEKJES.

## GUILLOUT & C<sup>o</sup>.

DRIE FABRIEKEN      1, 18 en 20, Faubourg du Temple.  
                                 2, 68 en 70, Rue des Fourneaux.  
                                 3, 2, Rue de La Réole.

**Verkooplokaal: 116, Rue de Rambuteau.**

OFFICIEELE BELOONINGEN:

Eene bronzen medaille in 1849. — Eene medaille 2e klasse in 1855. —

Eene zilveren medaille in 1867. — Eene gouden medaille in 1867.

Buiten mededinging. — Lid der Jury. — Gedecoreerd in 1878.

# Chas. Goodall & Son,

Bekroond op de Tentoonstellingen te:

Londen 1862.

Parijs 1867.

Philadelphia 1876.

Sydney 1877.



Parijs 1878.

Adelaide 1881.

Melbourne 1881.

Christ-Church '82.

Groothandelaren en exporteurs in Kantoorbehoefden.

FABRIKANTEN VAN

## SPEELKAARTEN,

Bordpapier voor dekstukken, ivoor-karton.

*Karton voor kaarten, visite-kaarten, Bristol-papier.*

## CHROMO-PAPIER.

Glacé papier, visite-kaarten en monturen voor photographie.

## ENVELOPPEN.

Bal-programma's en Menu-kaarten.

## KUNSTDRUKKERS.

Monsters en Prijscouranten op aanvraag verkrijgbaar.

**Fabriek:**

**Kantoor in de stad:**

CAMDEN WORKS, N.W. 17, ST. BRIDESTREET, E.C.

L O N D E N,

## LEVENS-ZOUT GF SALINE BRUISEND POEDER

(AANGETEEKEND).

Hersteller der gezondheid, der sterkte en der krachten van lichaam en geest.

Dit poeder is van onschatbare waarde in gevallen van het zuur, gal, verkoudheid, cholera, zwakte, ongesteldheden van de maag, hoofdpijn, wind, koortsen, waterzucht, ongeregelde van het bloed, ekzema, diarrhee, hardlijvigheid, gottre, jicht, zomersproet, leverziekte, geelzucht, zenuwziekte, zwaarlijvigheid, oogziekte, kropgezwell, tering, zwangerschap, stekelige hitte, aambeijen, scabies, rood-, vonk, scheurbuik, slapeloosheid, braken, zuur in de maag, zenuwachtigheid, zeeziekte, puisten op het gezicht, reumatiek, kleine buitensporigheden in het eten en drinken. Gedurende het heerschen van de pokken met warm zoel weder, is het een zeer verfrisschende en verkoelende drank, zeer versterkend en voorkomt vermoeidheid, flauwte, hysterie en toevallen. Het is een volmaakt bloedreinigingsmiddel, en het gebruik er van maakt het vel rein, frisch en schoon door de verkwikkende werking in het bloed. Het gedurig gebruik van dit Saline zal vele menschen voor lijden, pijn en langdurige ziekten bewaren en hen voor een ontijdigen dood behoeden.

Te bekomen en gros:

J. LISTER & Co., 11, Queen Victoria Street, London, E. C.

Prijs per flesch fl. 1.75.

Maison spéciale de Soieries. Principes de  
la maison: Mériter la confiance en  
vendant bon marché des  
marchandises de pre-  
mière qualité.

*Kalverstraat 206*, „à la Ville de Lyon” *Kalverstraat 206*

Hautes nouveauté  
tés de la saison. Choix  
considérable de Soieries noires  
et en couleur. Velours anglais et  
en toute soie. Rubans en tout genre.  
Premières Nouveautés pour ornements de robes.

## HOTEL CONTINENTAL,

gelegen aan den Nieuwen Badweg te Scheveningen,  
op vijf minuten afstands van het Strand.

Kamers van f 1.50 tot f 2.50 voor één persoon,  
voor ieder Persoon meer f 1.—

**SALONS** van f 3 en f 4 per dag.

**ABONNEMENTEN** worden tot verlaagde prijzen gesloten.

**TUIN, KEGELBAAN ENZ.**

**RESTAURATIE** tot zeer billijke en vaste prijzen.

Verbinding met de Paarden- en Stoomtrams naar de Hollandsche en Rijnspr.-Stations

## TA-MINE & C<sup>o</sup>.

Fijn Porcelein en Antiquiteiten.

**Meubelen. Geborduurde Stoffen.**

*Rechtstreeksche aanvoer uit China.*

11 RUE VINTIMILLE

**PARIJS.**

# DE INDIA-RUBBER

NICKEL-ZILVEREN

## DATUM-STEMPEL



is de NIEUWSTE en NUTTIGSTE uitvinding ten nutte van de Handelskantoren.

Deze STEMPELS worden door ons afgeleverd geheel compleet met Firma en veranderlijke Datums voor 10 jaar.

Deze STEMPELS zijn zeer elegant van vorm en gemakkelijk in het gebruik.

Zij munten uit door soliditeit en eenvoudigheid.

**Prijs f 12.—.**

Onmisbaar op BANKIERS- en HANDELSKANTOREN, bij SPOORWEG- en STOOMBOT-MAATSCHAPPIJEN, enz.

Expositie: Nederl. Afdeeling.



Bezoekers der Tentoonstelling, vraagt aan de Kiosken: **Het Nieuwe Weekblad**. Prijs f 0.12<sup>5</sup>.

## **HET NIEUWE WEEKBLAD,** Algemeen Zondagsblad voor Nederland.

(Opgericht 23 December 1882).

Prijs per 3 maanden fr. p. p. door geheel Nederland f 1.50.

Advertentiën f 0.15 per regel.

**Bureau: Amsterdam, Blauwburgwal 18.**

## **L. LEICHNER—BERLIJN S. W.**

**Parfumerie-handel.**

LEVERANCIER AAN SCHOUWBURGEN.

**CHEMISCHE PARFUMEUR,**

Leverancier aan de Koninklijke Schouwburgen van België.

SPECIALITEIT VOOR ALLE SOORTEN

**Poudre de riz, Pomade voor huiselijk gebruik  
en voor het tooneel, Crayons, Coldcream,  
Parfumeriën, etc.**

Depôt te Brussel bij den Heer NORBERT DEKEYN 57  
Rue Fossé aux-Loups.

Aan dit Huis zijn op de Tentoonstellingen te Berlijn en  
Hamburg 1879; te Brussel 1880 en te Melbourne 1881 de  
hoogste onderscheidingen ten deel gevallen.

ADELIN PATTI en andere voorname artisten gebruiken bij  
voorkeur de artikelen van het Huis LEICHNER.



**Verlee & Guy de Coral**

DESTILLATEURS  
**AMSTERDAM,**

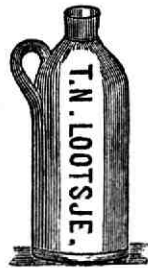
Damrak L 18.

FIJNE AMSTERDAMSCH

LIKEUREN,

**BITTERS,**

**Elixir Longae Vitae.**



# VERKLARING

der aanduidingen op nevenstaand Plan voorkomende.

---

- |                                     |                              |
|-------------------------------------|------------------------------|
| 1. Spoorweg-Materieel.              | 21. Stad Parijs.             |
| 2. V. S. Noord-Amerika.             | 22. Verhagen en de Jager.    |
| 3. Egypte en Siam.                  | 23. Koninklijk Paviljoen.    |
| 4. Japan.                           | 24. Diamanten.               |
| 5. Oostenrijk-Hongarije.            | 25. Stad Amsterdam.          |
| 6. Het Algemeen Fransch Agentschap. | 26. Brandweer.               |
| 7. Rusland.                         | 27. Galerij voor den Arbeid. |
| 8. Spanje.                          | 28. Engeland.                |
| 9. Engelsch-Indië.                  | 29. Spanje.                  |
| 10. China.                          | 30. Italië.                  |
| 11. Uruguay.                        | 31. Oostenrijk.              |
| 12. Haïti.                          | 32. Café-Concert.            |
| 13. Brazilië.                       | 33. Algerië.                 |
| 14. Transvaal.                      | 34. Telegraaf en Post.       |
| 15. Mauritius en Jamaïca.           | 35. Watercloset.             |
| 16. Victoria.                       | 36. Paviljoen der Pers.      |
| 17. Nieuw Zuid-Wallis.              | 37. Vreemdelingen-Bureau.    |
| 18. Perzië.                         | 38. Zweden.                  |
| 19. Hollandsche Melkerij.           | 39. Fransche Restauratie.    |
| 20. Tuinbouw.                       | 40. Wijnen.                  |

De verklaringen zijn zooveel mogelijk op het plan zelf aangegeven; waar geen genoegzame ruimte was stelden wij een cijfer, dat naar deze verklaring heenwijst.

---